ਭਾਰਤੀ ਸਟੇਟ ਬੈਂਕ ਅਤੇ ਹੋਰ
ਬਨਾਮ
ਰਾਜੇਸ਼ ਅਗਰਵਾਲ ਅਤੇ ਹੋਰ
(ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 7300 ਦਾ 2022)
ਮਾਰਚ 27, 2023
[ਡਾ. ਧਨੰਜ ਵਾਈ ਚੰਦ੍ਰਚੂੜ, ਸੀਜੇਆਈ ਅਤੇ
ਹਿਮਾ ਕੋਹਲੀ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ]

ਭਾਰਤੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਐਕਟ, 1934 – ਬੈਂਕਿੰਗ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ ਐਕਟ, 1949 – ਭਾਰਤੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ (ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਰਗੀਕਰਨ ਅਤੇ ਕਮਰਸ਼ੀਅਲ ਬੈਂਕਾਂ ਅਤੇ ਚੁਣੇ ਗਏ ਵਿੱਤੀ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ) ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ 2016 – ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ 'ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ – ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦਾ ਸਿਦਾਂਤ – ਆਡੀ ਅਲਟੇਰਮ ਪਾਰਟੇਮ ਦਾ ਨਿਯਮ – ਇਹ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲਾਂ ਭਾਰਤੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ (ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਰਗੀਕਰਨ ਅਤੇ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਦੁਆਰਾ ਕਮਰਸ਼ੀਅਲ ਬੈਂਕਾਂ ਅਤੇ ਚੁਣੇ ਗਏ ਵਿੱਤੀ ਸੰਸਥਾਨਾਂ) ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ 2016 ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਤੋਂ ਉੱਤਪੰਨ ਹੋਈਆਂ ਹਨ – ਇਹ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤਾਂ ਅੱਗੇ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਖਾਤਿਆਂ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਈ ਵਿਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਹੈ – ਕੀ ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ 'ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ – ਫੈਸਲਾ: ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਆਡਿਟ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਅਤੇ ਬੈਂਕਾਂ/ਜੇਐਲਐਫ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਤੀਨਿਯਤਵ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ – ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਦੇ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਇੱਕ ਤਰਕਸੰਗਤ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ ਚੂੰਕਿ ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ 'ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਮੌਕਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਵਿਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਆਡੀ ਅਲਟੇਰਮ ਪਾਰਟੇਮ ਨੂੰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨਾ ਪਵੇਗਾ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਮਨਮਾਨੀਪਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਤੋਂ ਬਚ ਸਕਣ।

ਭਾਰਤੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਐਕਟ, 1934 – ਬੈਂਕਿੰਗ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ ਐਕਟ, 1949 – ਭਾਰਤੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ (ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਰਗੀਕਰਨ ਅਤੇ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਦੁਆਰਾ ਕਮਰਸ਼ੀਅਲ ਬੈਂਕਾਂ ਅਤੇ ਚੁਣੇ ਗਏ ਵਿੱਤੀ ਸੰਸਥਾਨਾਂ) ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ 2016 – ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦਾ ਸਿਦਾਂਤ – ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕ ਪਰਿਣਾਮ – ਕੀ ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ 'ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਧੀਨ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਦੇ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕ ਪਰਿਣਾਮਾਂ ਦਾ ਸਾਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ – ਫੈਸਲਾ: ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ 'ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਧਾਰਾ 8.12ਕਰਜਾਕਾਰਾਂ ਲਈ ਦੰਡਾਤਮਕ ਉਪਾਅਾਂ ਨਾਲ ਨਿਬੜਨਾ – ਧਾਰਾ 8.12.1 ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਡਿਫਾਲਟਰਾਂ ਲਈ ਲਾਗੂ ਦੰਡਾਤਮਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਧੋਖਾਧੜੀ ਕਰਜਾਕਾਰਾਂ ਉੱਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਰਜਾਕਾਰ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਪ੍ਰਮੋਟਰਾਂ ਅਤੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰਾਂ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ – ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਕਰਜਾਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਉੱਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਧੀਨ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪਰਿਣਾਮਾਂ ਦਾ ਵੀ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ:a) ਕਿਸੇ ਆਰ.ਐਫ.ਏ. ਜਾਂ ਧੋਖਾਧੜੀ ਖਾਤਿਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮੁੜ ਸੰਰਚਨਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ (ਧਾਰਾ 8.12.2);b) ਧੋਖਾਧੜੀ ਕਰਜਾਕਾਰ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤੇ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਸਮਝੌਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸ਼ਰਤਾਂ ਇਹ ਨਾ ਦੱਸਣ ਕਿ ਆਪਰਾਧਿਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗੀ (ਧਾਰਾ 8.12.3)ਕਰਜਾਕਾਰ ਦੇ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਉੱਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਧੀਨ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਰਨਾ ਕਰਜਾਕਾਰ ਲਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਗਰਿਕ ਪਰਿਣਾਮ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ – ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਉੱਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਧੀਨ ਕਰਜਾਕਾਰ ਦੇ ਖਾਤੇ ਦਾ ਵਰਗੀਕਰਨ ਵਿਰਤੀਕ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਕਰਜਾਕਾਰ ਲਈ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਫ੍ਰੀਜ ਲਈ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਜੋ ਵਿੱਤੀ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਅਤੇ ਪੂੰਜੀ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵਿੱਤ ਜੁਟਾਉਣ ਤੋਂ ਵਰਜਿਤ ਹੈ – ਵਿੱਤ ਜੁਟਾਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਕਰਜਾਕਾਰ ਲਈ ਘਾਤਕ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ 'ਨਾਗਰਿਕ ਮੌਤ' ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 19(1)(g) ਅਧੀਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ – ਚੂੰਕਿ, ਵਰਜਿਤ ਕਰਨਾ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਇਕਾਈ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਵਿਲਾਸਤਾਂ ਦੀ ਕਸਰਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਜਿਸ ਖਿਲਾਫ ਵਰਜਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

ਭਾਰਤੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਐਕਟ, 1934 – ਬੈਂਕਿੰਗ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ ਐਕਟ, 1949 – ਭਾਰਤੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ (ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਦਾ ਵਰਗੀਕਰਨ ਅਤੇ ਕਮਰਸ਼ੀਅਲ ਬੈਂਕਾਂ ਅਤੇ ਚੁਣੇ ਗਏ ਵਿੱਤੀ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ) ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ 2016 – ਆਡੀ ਅਲਟਰਮ ਪਾਰਟੇਮ ਦੀ ਅਣਸੁਣੀ ਨਹੀਂ – ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਅਤੇ ਕਰਜਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਬੈਂਕਾਂ ਨੇ ਤਰਕ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਉੱਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੇ ਸੁਣਵਾਈ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਅਣਸੁਣਿਆ ਹੈ – ਫੈਸਲਾ: ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਉੱਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੇ ਕਰਜਾਕਾਰਾਂ ਦੇ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਣਵਾਈ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ – ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇਣ ਬਾਰੇ ਚੁੱਪ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਹਿੱਤਾਂ ਉੱਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਜੋ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਉੱਤੇ ਅਸਰ ਪਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸਿਧਾਂਤ/ਸਿਦਕ – ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ – ਭਾਰਤੀ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਦੋ ਮੌਲਿਕ ਸਿਧਾਂਤ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹਨ: (i) ਨੇਮੋ ਜੁਡੇਕਸ ਇਨ ਕਾਉਸਾ ਸੁਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣੇ ਹੀ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜੱਜ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ; ਅਤੇ (ii) ਆਡੀ ਅਲਟਰਮ ਪਾਰਟੇਮ, ਜਿਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ, ਨਿਆਂਕਾਰੀ ਜਾਂ ਅਰਧ-ਨਿਆਂਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਣਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ – ਅਦਾਲਤਾਂ ਆਮ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ

ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਨਿਪਟਾਉਂਦਿਆਂ, ਅਦਾਲਤ

ਫੈਸਲਾ: ਆਡੀ ਅਲਟੇਰਮ ਪਾਰਟੇਮ

1. ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤ ਕੇਵਲ ਕਾਨੂੰਨੀ ਰਸਮੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਹ ਸੁਬਸਟੈਂਟਿਵ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤ ਮਨਮਾਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਗਾਰੰਟੀ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਦੋਨੋਂ ਪੱਖੋਂ, ਨਿਆਂਕਾਰੀ, ਅਰਧ-ਨਿਆਂਕਾਰੀ, ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ। ਭਾਰਤੀ ਨਿਆਂ ਵਿਚ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਦੋ ਮੌਲਿਕ ਸਿਦਾਂਤ ਹਨ: (i) ਨੇਮੋ ਜੁਡੇਕਸ ਇਨ ਕਾਉਸਾ ਸੁਆ, ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣੇ ਹੀ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਜੱਜ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ; ਅਤੇ (ii) ਆਡੀ ਅਲਟੇਰਮ ਪਾਰਟੇਮ, ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ, ਨਿਆਂਕਾਰੀ ਜਾਂ ਅਰਧ-ਨਿਆਂਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਣਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਅਦਾਲਤਾਂ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤਾਂ ਨਾਲ ਸੁਸੰਗਤ ਬਣਾਉਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮਾਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ। ਕਹੇ ਗਏ ਸਿਦਾਂਤਾਂ ਦੀ ਲਾਗੂਤਾ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ, ਸਟੈਚਯੂਟ ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਮੂਲ ਯੋਜਨਾ, ਜਿਸ ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਸੁਭਾਵ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼, ਅਤੇ ਉਸ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਅੰਤਿਮ ਪ੍ਰਭਾਵ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 29]

2. ਧੋਖਾਧੜੀ ਉੱਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅਧਿਆਇ VIII ਵਿਚ ਬੈਂਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਖਿਲਾਫ ਕ੍ਰਿਮਿਨਲ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਪਣਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਵਿਸਥਾਰਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਕਤ ਅਧਿਆਇ ਅਧੀਨ, ਕਰਜ਼ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਦੇ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕ੍ਰਿਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਦੇ ਖਾਤੇ ਦੀ ਵਰਗੀਕਰਣ ਸਿੰਪਲਸਿਟਰ ਤੌਰ ਤੇ ਲਾਗੂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਕ੍ਰਿਮਿਨਲ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਨੂੰ ਅਗਵਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ; ਇਸ ਨਾਲ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਲਈ ਧਾਰਾ 8.12 ਅਧੀਨ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਦੰਡਾਤਮਕ ਪਰਿਣਾਮ ਵੀ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਉੱਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਧੀਨ ਸੂਚਿਤ ਰਾਏ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਸੁਭਾਵ ਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਅਤੇ ਕਰਜ਼ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਬੈਂਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਲਿਖਤੀ ਸਬਮਿਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਹ ਇੱਕ ਸੈਟਲਡ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਿਦਾਂਤ ਹੈ ਕਿ ਆਡੀ ਅਲਟੇਰਮ ਪਾਰਟੇਮ ਦਾ ਨਿਯਮ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਉੱਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੁਦਿਸ਼ੀਅਲ ਅਤੇ ਅਰਧ-ਜੁਦਿਸ਼ੀਅਲ ਫੰਕਸ਼ਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਇੱਕ ਸੈਟਲਡ ਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ

ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਇਕਾਈ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕ ਪਰਿਣਾਮਾਂ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 31, 32]

3. ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਅਤੇ ਕਰਜਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਬੈਂਕਾਂ ਨੇ ਤਰਕ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਉੱਤੇ ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਬਾਰੇ ਧਾਰਾ 8.12.1 ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਨਾਗਰਿਕ ਪਰਿਣਾਮ ਉਚਿਤ ਹਨ। ਉਕਤ ਧਾਰਾ ਅਧੀਨ, ਕਰਜਾ ਲੈਣ ਵਾਲਾ, ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਪ੍ਰਮੋਟਰਾਂ ਅਤੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰਾਂ ਸਮੇਤ, ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਲਈ, ਅਤੇ ਸੰਭਵਤ: ਇਸ ਤੋਂ ਪਰੇ ਵੀ, ਵਿੱਤੀ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕਰੈਡਿਟ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਤੋਂ ਕਰਜਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਅਤੇ ਕਰਜਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਬੈਂਕਾਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਅਜਿਹੀ ਪਾਬੰਦੀ ਨੂੰ ਜਨਹਿਤ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਉੱਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜਨਹਿਤ ਵਿੱਚ ਸੋਚੀ ਗਈ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਬੈਂਕਿੰਗ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ, ਕਰਜਾ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪੈਣ ਵਾਲੇ ਗੰਭੀਰ ਨਾਗਰਿਕ ਪਰਿਣਾਮਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। [ਪੈਰਾ 38]

4. ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਉੱਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਧੀਨ ਕਰਜਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕਰਣ ਕਰਨਾ ਵਿਰਤੁੱਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕਰਜਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਲਈ ਕਰੈਡਿਟ ਫ੍ਰੀਜ਼ ਨੂੰ ਅਗਵਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਵਿੱਤੀ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਅਤੇ ਪੂੰਜੀ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵਿੱਤ ਜੁਟਾਉਣ ਤੋਂ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਵਿੱਤ ਜੁਟਾਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਕਰਜਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਲਈ ਘਾਤਕ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ 'ਨਾਗਰਿਕ ਮੌਤ' ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਇਲਾਵਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 19(1)(g) ਅਧੀਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਤੋਂ। ਚੂੰਕਿ ਵਰਜਿਤ ਕਰਨਾ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਇਕਾਈ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਕਸਰਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵਾਂਜਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਜਿਸ ਖਿਲਾਫ ਵਰਜਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਸੱਚਮੁੱਚ, ਵਰਜਿਤ ਕਰਨਾ ਕਰਜਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕਰੈਡਿਟ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਲੈਕਲਿਸਟ ਕਰਨ ਵਰਗਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 42]

ਆਡੀ ਅਲਟੇਰਮ ਪਾਰਟੇਮ ਦੀ ਅਨੁਮਾਨਿਤ ਬਾਹਰਵਾਰਤੀ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ

5. ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਉੱਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਕਰਜਾ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਣਵਾਈ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਜਿਥੇ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇਣ ਬਾਰੇ ਚੁੱਪ ਹੈ, ਉਥੇ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਉਹ ਆਦੇਸ਼ ਜੋ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।

6. ਆਡੀ ਅਲਟੇਰਮ ਪਾਰਟੇਮ, ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਇਕਾਈ ਖਿਲਾਫ ਸਬੂਤ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਉਸ ਨੂੰ: (i) ਖਿਲਾਫ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ; (ii) ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਬਾਰੇ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਅਤੇ (iii) ਇਹ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਕਿ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲਈ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ. ਇਸ ਲਈ, ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਆਡਿਟ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਦੌਰਾਨ ਸਿਰਫ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ. ਕਿਸੇ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕ੍ਰਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਜ਼ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਬੈਂਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਉੱਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਕਰਜ਼ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਬੈਂਕ, ਇਕੱਲੇ ਜਾਂ ਜੇ.ਐਲ.ਐਫ. ਰਾਹੀਂ, ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਕਰਜ਼ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਤੇ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਨਿਰਧਾਰਨ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਕਰਜ਼ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਬੈਂਕ ਉਚਿਤ ਉਪਾਯਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਲਈ, ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਆਡਿਟ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਅਤੇ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕ□ਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੈਂਕਾਂ/ ਜੇ.ਐਲ.ਐਫ. ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਉੱਤੇ ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਅਧੀਨ.

7. ਨਤੀਜੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੰਖੇਪ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ: i. ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਦਰਜ ਅਤੇ ਰਜਿਸਟਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ; ii. ਕਿਸੇ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕ□ਤ ਕਰਨਾ ਨਾ ਸਿਰਫ ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਖਿਲਾਫ ਹੋਰ ਦੰਡਾਤਮਕ ਅਤੇ ਸਿਵਲ ਪਰਿਣਾਮ ਵੀ ਹਨ; iii. ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਉੱਤੇ ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਦੇ ਕਲਾਜ਼ 8.12.1 ਅਧੀਨ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣ

ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਸਥਾਗਤ ਵਿੱਤ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕਰਨਾ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਲਈ ਗੰਭੀਰ ਸਿਵਲ ਪਰਿਣਾਮਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦਾ ਹੈ; iv. ਅਜਿਹਾ ਵਾਂਝਾ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਉੱਤੇ ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਦੇ ਕਲਾਜ਼ 8.12.1 ਅਧੀਨ ਬੈਂਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਅਤੇ ਕਰਜ਼ ਦੇ ਯੋਗ ਨਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣ ਵਜੋਂ ਬਲੈਕਲਿਸਟ ਕਰਨ ਵਰਗਾ ਹੈ. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਲਗਾਤਾਰ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬਲੈਕਲਿਸਟ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; v. ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਉੱਤੇ ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਅਧੀਨ ਆਡੀ ਅਲਟੇਰਮ ਪਾਰਟੇਮ ਦੀ ਲਾਗੂਤਾ ਨੂੰ ਅਨੁਮਾਨਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ. ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਉੱਤੇ ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸਮਾਂ ਫਰੇਮ ਅਤੇ ਅਪਨਾਇਆ ਗਿਆ ਤਰੀਕਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਕਰਜ਼ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਬੈਂਕਾਂ ਲਈ ਆਪਣੇ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕ□ਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇਣਾ ਵਾਜਬੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੰਭਵ ਹੈ; vi. ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਆਡਿਟ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਅਤੇ ਬੈਂਕਾਂ/ ਜੇ.ਐਲ.ਐਫ. ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖਾਤਾ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਉੱਤੇ ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਅਧੀਨ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕ□ਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ. ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕ□ਤ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਇੱਕ ਤਰਕਸੰਗਤ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ vii. ਚੂੰਕਿ ਮਾਸਟਰ

ਮਨੇਕਾ ਗਾਂਧੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (1978) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 248 : [1978] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 621; ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਬਨਾਮ ਤੁਲਸੀਰਾਮ ਪਟੇਲ (1985) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 398 : [1985] 2 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 131; ਓਲਗਾ ਟੈਲਿਸ ਬਨਾਮ ਬੰਬਈ ਨਗਰ ਨਿਗਮ (1985) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 545 : [1985] 2 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 51; ਸੀ ਬੀ ਗੌਤਮ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (1993) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 78 : [1992] 3 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 12 – ਫੈਸਲਾ.

ਓੜੀਸਾ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਡਾ. (ਮਿਸ) ਬੀਨਾਪਾਨੀ ਦੇਈ ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1967 ਐਸ.ਸੀ. 1269 : [1967] ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 625; ਕੈਨਰਾ ਬੈਂਕ ਬਨਾਮ ਵੀ. ਕੇ. ਅਵਸਥੀ (2005) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 321 : [2005] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 81; ਇਰੂਸੀਅਨ ਉਪਕਰਣ ਅਤੇ ਰਸਾਇਣ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ (1975) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 70 : [1975] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 674; ਜੋਸਫ ਵਿਲੰਗਦਨ ਬਨਾਮ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਇੰਜੀਨੀਅਰ (1978) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 36 : [1978] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 514; ਰਘੁਨਾਥ ਠਾਕੁਰ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ (1989) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 229 : [1988] 3 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 867; ਗੋਰਖਾ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸੇਵਾਵਾਂ ਬਨਾਮ ਸਰਕਾਰ (ਐਨ.ਸੀ.ਟੀ. ਦਿੱਲੀ) (2014) 9 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 105: [2014] 13 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 617; ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਪਬਲਿਕ ਕੰਸਰਨ ਫਾਰ ਗਵਰਨੈਂਸ ਟਰੱਸਟ (2007) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 587 : [2007] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 87; ਸਵਦੇਸੀ ਕਾਟਨ ਮਿਲਜ਼ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (1981) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 664 : [1981] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 533; ਮੰਗੀਲਾਲ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ (2004) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 447 : [2004] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1; ਕੇ. ਆਈ. ਸ਼ੇਫਰਡ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (1987) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 431 : [1988] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 188; ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਬਨਾਮ ਕਰਨਲ ਜੇ. ਐਨ. ਸਿਨਹਾ (1970) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 458 : [1971] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 791; ਕੇਸਰ ਐਂਟਰਪ੍ਰਾਈਜ਼ਿਜ਼ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ (2011) 13 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 733 : [2011] 9 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 19 – ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ.

ਭਾਰਤੀ ਸਟੇਟ ਬੈਂਕ ਬਨਾਮ ਜਾਹ ਡਵੈਲਪਰਜ਼ (2019) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 787: [2019] 7 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 701; ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਬਨਾਮ ਕਰਨਲ ਜੇ. ਐਨ. ਸਿੰਘਾ (1970) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 458 : [1971] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 791; ਅੰਜੂ ਚੌਧਰੀ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜ (2013) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 384 : [2012] 13 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 901; ਏ. ਕੇ. ਕ੍ਰਾਈਪਾਕ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ (1969) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 262 : [1970] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 457; ਗਵਰਨਿੰਗ ਬਾਡੀ, ਸੈਂਟ ਐਂਥੋਨੀਜ਼ ਕਾਲਜ, ਸ਼ਿਲਾਂਗ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਰੈਵ. ਫਾ. ਪੌਲ ਪੇਟਾ ਆਫ ਸ਼ਿਲਾਂਗ (1988) ਸੁਪ. ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 676 : [1988] ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 507; ਉਮਾ ਨਾਥ ਪਾਂਡੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜ (2009) 12 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 40 : [2009] 4 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 374; ਮੋਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਬਨਾਮ ਮੁੱਖ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨਰ; ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ (1978) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 405 : [1978] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 272; ਡੀ. ਕੇ. ਯਾਦਵ ਬਨਾਮ ਜੇ. ਐਮ. ਏ. ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ (1993) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 259 : [1993] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 930; ਪੀਅਰਲੈਸ ਜਨਰਲ ਫਾਇਨਾਂਸ ਅਤੇ ਇਨਵੈਸਟਮੈਂਟ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਆਫ ਇੰਡੀਆ (1992) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 343 : [1992] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 406; ਜੋਸਫ ਕੁਰੁਵਿੱਲਾ ਵੈਲੁਕੁੰਨੇਲ ਬਨਾਮ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1962 ਐਸ.ਸੀ. 1371 : [1962] ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 632; ਇੰਟਰਨੈਟ ਅਤੇ ਮੋਬਾਈਲ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ

ਆਫ ਇੰਡੀਆ (2020) 10 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 274 : [2020] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 297; ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ ਨਾਗ ਬਨਾਮ ਜਨਰਲ ਮੈਨੇਜਰ (ਪੀ.ਜੇ), ਇੰਡੀਅਨ ਆਇਲ ਕਾਰਪ. ਲਿਮਿਟੇਡ. (2005) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 764 : [2005] 3 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 314; ਕੇਸ਼ਵ ਮਿਲਜ਼ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ (1973) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 380 : [1973] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 22; ਦਿੱਲੀ ਕਲਾਥ ਮਿਲਜ਼ ਐਂਡ ਜਨਰਲ ਮਿਲਜ਼ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ (1983) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 166 : [1983] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 438; ਈ. ਪੀ. ਰੋਇਆਪਾ ਬਨਾਮ ਤਮਿਲ ਨਾਡੂ ਦੀ ਰਾਜ (1974) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 3 : [1974] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 348; ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਮੈਕਡੋਵੈਲ (1996) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 709 : [1996] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 721; ਓਮ ਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ (2001) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 386 : [2000] 4 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 693; ਚੇਅਰਮੈਨ ਅਤੇ ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਯੂਨਾਈਟੇਡ ਕਮਰਸ਼ੀਅਲ ਬੈਂਕ ਬਨਾਮ ਪੀ. ਸੀ. ਕੱਕਰ (2003) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 364 : [2003] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1034; ਕੈਂਟੋਨਮੈਂਟ ਬੋਰਡ ਬਨਾਮ ਤਾਰਾਮਣੀ ਦੇਵੀ 1992 ਸੁਪ (2) ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 501; ਦਿੱਲੀ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਡੀ.ਟੀ.ਸੀ. ਮਜ਼ਦੂਰ ਕਾਂਗਰਸ 1991 ਸੁਪ (1) ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 600 : [1990] 1 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 142; ਸਹਾਰਾ ਇੰਡੀਆ (ਫਰਮ), ਲਖਨਊ ਬਨਾਮ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਆਫ ਇਨਕਮ ਟੈਕਸ, ਸੈਂਟਰਲ-ਆਈ (2008) 14 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 151 : [2008] 6 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 427; ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਐਸੋਸੀਏਟਸ (ਪੀ) ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਮਸੂਦ ਅਹਮਦ ਖਾਨ (2010) 9 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 496 : [2010] 10 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1070 – ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਬਲੈਕ ਦੀ ਲਾਅ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ, 5ਵੀਂ ਐਡੀਸ਼ਨ (1979); ਪੀ ਰਾਮਨਾਥ ਅਯਿਯਰ, 'ਦ ਲਾਅ ਲੈਕਸੀਕਨ : ਦ ਐਨਸਾਈਕਲੋਪੈਡਿਕ ਲਾਅ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ' (1997 ਐਡੀਸ਼ਨ) – ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਕੇਸ ਲਾਅ ਰੈਫਰੈਂਸ

[2019] 7 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 701 ਪੈਰਾ 10 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

[1971] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 791 ਪੈਰਾ 29 ਤੇ ਨਿਰਭਰ

[2012] 13 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 901 ਪੈਰਾ 30 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

[1970] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 457 ਪੈਰਾ 32 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

[1988] ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 507 ਪੈਰਾ 32 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

[2009] 4 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 374 ਪੈਰਾ 32 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

[1967] ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 625 ਪੈਰਾ 33 ਤੇ ਨਿਰਭਰ

[1978] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 621 ਪੈਰਾ 34 ਤੇ ਅਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ

[1978] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 272 ਪੈਰਾ 35 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

[1993] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 930 ਪੈਰਾ 35 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

[2005] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 81 ਪੈਰਾ 36 ਤੇ ਨਿਰਭਰ

[1975] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 674 ਪੈਰਾ 44 ਤੇ ਨਿਰਭਰ

[1978] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 514 ਪੈਰਾ 45 ਤੇ ਨਿਰਭਰ

[1988] 3 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 867 ਪੈਰਾ 46 ਤੇ ਨਿਰਭਰ

[2014] 13 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 617 ਪੈਰਾ 47 ਤੇ ਨਿਰਭਰ

[2007] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 87 ਪੈਰਾ 49 ਤੇ ਨਿਰਭਰ

[1992] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 406 ਪੈਰਾ 50 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

[1962] ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 632 ਪੈਰਾ 50 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

[2020] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 297 ਪੈਰਾ 50 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ [1981] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 533 ਪੈਰਾ 54 ਤੇ ਨਿਰਭਰ

[2004] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1 ਪੈਰਾ 56 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ

[2005] 3 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 314 ਪੈਰਾ 57 ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ

[1985] 2 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 131 ਪੈਰਾ 57 ਦਾ ਅਨੁਸਰਣ

[1988] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 188 ਪੈਰਾ 59 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ

[1973] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 22 ਪੈਰਾ 62 ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ

[1983] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 438 ਪੈਰਾ 66 ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ

[1974] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 348 ਪੈਰਾ 68 ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ

[1996] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 721 ਪੈਰਾ 68 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ

[2000] 4 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 693 ਪੈਰਾ 68 ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ

[2003] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1034 ਪੈਰਾ 68 ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ

1992 ਸੁਪਲ (2) ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 501 ਪੈਰਾ 70 ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ

[1990] 1 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 142 ਪੈਰਾ 70 ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ

[1985] 2 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 51 ਪੈਰਾ 72 ਦਾ ਅਨੁਸਰਣ

[1971] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 791 ਪੈਰਾ 73 ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ

[1992] 3 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 12 ਪੈਰਾ 74 ਦਾ ਅਨੁਸਰਣ

[2008] 6 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 427 ਪੈਰਾ 75 ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ

[2011] 9 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 19 ਪੈਰਾ 76 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ

[2010] 10 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1070 ਪੈਰਾ 78 ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ

ਸਿਵਿਲ ਅਪੀਲੇਟ/ਓਰੀਜਨਲ ਜੁਰਿਸਡਿਕਸ਼ਨ: ਸਿਵਿਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 7300 ਦਾ 2022.

ਤੇਲੰਗਾਨਾ ਦੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਵਿੱਚ ਮਿਤੀ 10.12.2020 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਜੋ ਕਿ WP ਨੰਬਰ 19102 ਦਾ 2019 ਹੈ.

ਨਾਲ ਸਿਵਿਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 7301, 7302, 7303, 7304, 7305, 7306, 7307 ਦਾ 2022 ਅਤੇ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 138 ਦਾ 2022.

ਤੁਸ਼ਾਰ ਮੇਹਤਾ, ਐਸ.ਜੀ., ਗੋਪਾਲ ਜੈਨ, ਰਣਜੀਤ ਕੁਮਾਰ, ਧ੍ਰੁਵ ਮੇਹਤਾ, ਡਾ. ਅਭਿਸ਼ੇਕ ਮਨੂ ਸਿੰਘਵੀ, ਨਵੀਨ ਪਾਹਵਾ, ਅਰੁਣਾਭ ਚੌਧਰੀ, ਗੋਪਾਲ ਜੈਨ, ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟਸ, ਸੰਜੇ ਕਪੂਰ, ਮਿਸ ਮੇਘਾ ਕਰਨਵਾਲ, ਅਰਜੁਨ ਭਾਟੀਆ, ਮਿਸ ਅਕਸ਼ਤਾ ਜੋਸ਼ੀ, ਮਿਸ ਸ਼ੁਭਰਾ ਕਪੂਰ, ਮਿਸ ਪ੍ਰਜਾ ਬਾਘੇਲ, ਰਮੇਸ਼ ਬਾਬੂ ਐਮ.ਆਰ., ਮਿਸ ਮਨੀਸ਼ਾ ਸਿੰਘ, ਮਿਸ ਨਿਸ਼ਾ ਸ਼ਰਮਾ, ਮਿਸ ਜਗਰਤੀ ਭਾਰਤੀ, ਮਹੇਸ਼ ਅਗਰਵਾਲ, ਸੁਮੇਸ਼ ਧਵਨ, ਕਿਸ਼ੋ ਅਗਰਵਾਲਾ, ਵਸਤਾਲਾ ਕਾਕ, ਹਿਮਾਂਸ਼ੂ ਸਤੀਜਾ, ਪ੍ਰਾਂਜਿਤ ਭੱਟਾਚਾਰੀਆ, ਰੈਲਾਸ਼ਮਥ ਵੀ., ਮੁਰਲੀ ਮਨੋਹਰ, ਨਿਸ਼ਾਂਤ ਰਾਓ, ਈ.ਸੀ. ਅਗਰਵਾਲਾ, ਸੁਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਮ੍ਰਿਣਾਲ ਲਿਟੋਰੀਆ, ਮਿਸ ਪ੍ਰਿਯੰਕਾ ਸੋਲੰਕੀ, ਮਿਸ ਨਿਧੀ ਮੋਹਨ ਪਰਾਸ਼ਰ, ਰਵੀ ਪਾਹਵਾ, ਮਿਸ ਮੋਨਿਸ਼ਾ ਹਾਂਡਾ, ਰਾਜੁਲ ਸ਼੍ਰੀਵਾਸਤਵ, ਮੋਹਿਤ ਡੀ. ਰਾਮ, ਅਨੁਭਵ ਸ਼ਰਮਾ, ਕਨੂ ਅਗਰਵਾਲ, ਮਿਸ ਨੀਲਾ ਕੇਦਾਰ ਗੋਖਲੇ, ਮਿਸ ਅਕਾਂਕਸ਼ਾ ਕੌਲ, ਮਿਸ ਪ੍ਰਵੀਣਾ ਗੌਤਮ, ਅਰਵਿੰਦ ਕੁਮਾਰ ਸ਼ਰਮਾ, ਐਮ.ਕੇ. ਮਾਰੋਰੀਆ, ਮਾਯੰਕ ਪਾਂਡੇ, ਅੰਨਮ ਵੇਂਕਟੇਸ਼, ਮਿਸ ਸੈਰਿਕਾ ਰਾਜੂ, ਮਿਸ ਸਵਾਤੀ ਘਯਾਲਿਲ, ਜਸਮੀਤ ਸਿੰਘ, ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹੁਰਾ, ਸੈਫ ਅਲੀ, ਦਿਵਜੋਤ ਸਿੰਘ ਭਾਟੀਆ, ਪੁਸ਼ਪੇਂਦਰ ਸਿੰਘ ਭਦੌਰੀਆ, ਮਿਸ ਰੁਸ਼ੀਤ ਸਲੂਜਾ, ਮਿਸ ਮਨਦੀਪ ਕੌਰ, ਸਿੱਧਾਰਥ ਹੰਡਾ, ਕਰਮਾ ਡੋਰਜੀ, ਡੇਚੇਨ ਡਬਲਿਊ. ਲਾਚੁੰਗਪਾ, ਅਨਿਰੁਧ ਐਮ. ਸੇਠੀ, ਸਿੱਧਾਰਥ ਸੀਮ, ਸੌਰਭ ਟੰਡਨ, ਮਿਸ ਰਿਚਾ ਕਪੂਰ, ਕੁਨਾਲ ਆਨੰਦ, ਮਿਸ ਸ਼ਿਵਾਨੀ ਸ਼ਰਮਾ, ਮਿਸ ਜਯੋਤੀ ਜੋਂਗਲੁਜੂ, ਮਿਸ ਕੋਆਕ, ਮਿਸ ਸੁਵਰਨਾ ਕਸ਼ਯਪ, ਪੰਕਜ ਵਿੱਵੇਕ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੁਮਾਰ, ਨਿਤਿਨ ਪਾਲ, ਸਵਿਕ੍ਰਿਤਿਮਾਲਾ ਦੁਬੇ, ਆਨੰਦ ਸ਼ੰਕਰ ਝਾ, ਅਰਪਿਤ ਗੁਪਤਾ, ਮਿਸ ਮੀਨਾਕਸ਼ੀ ਐਸ. ਦੇਵਗਨ, ਗਿਰੀਸ਼ ਭਾਰਦਵਾਜ, ਅਭਿਲੇਖ ਤਿਵਾਰੀ, ਆਲੋਕ ਕੁਮਾਰ, ਜੀ.ਐਨ. ਰੈੱਡੀ, ਮਨਨ ਘਮਹਿਰ, ਮਿਸ ਗਰਿਮਾ ਸੋਨੀ, ਮਿਸ ਨੀਤੂ ਰਾਹੀ, ਰੋਹਿਲ ਪੰਡਿਤ, ਏ. ਰਾਧਾਕ□□ਣਨ, ਮਿਸ ਆਸਥਾ ਦੀਪ, ਮਿਸ ਰੁਮਾ ਸਰਸਾਨੀ, ਪੀ.ਬੀ.ਏ. ਸ੍ਰੀਨਿਵਾਸਨ, ਪਾਰਥ ਟੰਡਨ, ਮਿਸ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਸਭਰਵਾਲ, ਮਿਸ ਸ਼੍ਰਿਸਤੀ ਬਾਂਸਲ, ਪਾਰਥ ਕੁਮਾਰ ਵੀ., ਅਰਵਿੰਦ, ਅਮਿਤ ਕੇ. ਨੈਨ, ਬ੍ਰਿਜੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਤਾਂਬਰ, ਯਸ਼ੂ ਰੁਸਤਗੀ, ਐਡਵੋਕੇਟਸ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਪਾਰਟੀਆਂ ਲਈ.

ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ

ਡਾ. ਧਨੰਜ□ ਵਾਈ ਚੰਦ੍ਰਚੂੜ, ਸੀਜੇਆਈ

ਏ. ਪਿਛੋਕੜ ..... 4 *

ਬੀ. ਤੱਥ ..... 5 *

ਸੀ. ਦਲੀਲਾਂ ..... 10 *

ਡੀ. ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ..... 15 *

ਡੀ.1 ਨਿਯਮਨ ਢਾਂਚਾ ..... 15 *

ਡੀ.2 ਆਡੀ ਅਲਟੇਰਮ ਪਾਰਟੇਮ ..... 25 *

ਡੀ.3 ਆਡੀ ਅਲਟੇਰਮ ਪਾਰਟੇਮ ਦੀ ਅਨੁਮਾਨਿਤ ਬਾਹਰਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ..... 39 *

ਡੀ.4 ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਉੱਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ..... 48 *

ਈ. ਨਿਸਕਰਸ਼ ..... 57 * ਏ. ਪਿਛੋਕੜ

A. ਪਿਛੋਕੜ

1. ਸਿਵਲ ਅਪੀਲਾਂ ਭਾਰਤੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ (ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਰਗੀਕਰਣ ਅਤੇ ਵਣਜ ਬੈਂਕਾਂ ਅਤੇ ਚੁਣੇ ਗਏ ਵਿੱਤੀ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ) ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ 20161SUPERSCRIPT ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਭਾਰਤੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ2SUPERSCRIPT, ਇਹ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤਾਂ ਅੱਗੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਖਾਤਿਆਂ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕਰਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਤੇਲੰਗਾਨਾ ਦੀ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ3SUPERSCRIPT ਕਿ ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ 'ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਆਰਬੀਆਈ ਅਤੇ ਕਰਜ਼ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਬੈਂਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

2. ਇਸ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹ ਵਿਚਾਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ 'ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਗਾਂਹ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਾਰਨਾਂ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਔਡੀ ਅਲਟੇਰਮ ਪਾਰਟੇਮ ਦਾ ਨਿਯਮ, ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ 'ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਮਨਮਾਨੀਪਨ ਦੀ ਖਾਮੀ ਤੋਂ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਚੂੰਕਿ ਇੱਕ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕਰਣ ਕਰਨਾ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਲਈ ਗੰਭੀਰ ਸਿਵਲ ਪਰਿਣਾਮ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਹੋਇਆ ਤਰਕਸੰਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਬੀ. ਤੱਥ

I. ਆਈ. ਐਸ.ਐਲ.ਪੀ. (ਸੀ) ਨੰਬਰ 3931 ਦਾ 2021; ਐਸ.ਐਲ.ਪੀ. (ਸੀ) ਨੰਬਰ 4922 ਦਾ 2021; ਐਸ.ਐਲ.ਪੀ. (ਸੀ) ਨੰਬਰ 5056 ਦਾ 2021

3. ਬੀ ਐਸ ਲਿਮਿਟੇਡ ਇੱਕ ਕੰਪਨੀ ਹੈ ਜੋ ਬਿਜਲੀ ਟਰਾਂਸਮਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਵਿਤਰਣ, ਨਿਸਕ੍ਰਿਯ ਟੈਲੀਕਾਮ ਢਾਂਚਾਗਤ, ਨਵੀਨਤਮ ਊਰਜਾ, ਅਤੇ ਖਨਿਜ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਵਿੱਚ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬੈਂਕਾਂ ਤੋਂ 1406 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਕਰਜ਼ ਲਏ। ਕੰਪਨੀ ਕਰਜ਼ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਭੁਗਤਾਨ ਦੇ ਦਾਇਤਵਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੀ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਕਰੈਡਿਟ ਸੁਵਿਧਾਵਾਂ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਵਿੱਚ ਚੁੱਕਰ ਹੋਈ। ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ 'ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਸਾਰੇ ਕਰਜ਼ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਬੈਂਕਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਸਟੇਟ ਬੈਂਕ ਨੂੰ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਬੈਂਕ ਵਜੋਂ ਲੈ ਕੇ ਇੱਕ ਜੌਇੰਟ ਲੈਂਡਰਜ਼ ਫੋਰਮ4SUPERSCRIPT ਬਣਾਇਆ।

ਜੇ.ਐਲ.ਐਫ. ਨੇ ਕੰਪਨੀ ਦੀਆਂ ਸੰਪਤੀਆਂ ਨੂੰ 29 ਅਗਸਤ 2016 ਨੂੰ ਗੈਰ-ਪਰਫਾਰਮਿੰਗ ਐਸੈਟਸ5 ਵਜੋਂ ਐਲਾਨਿਆ। ਕਰਜ਼ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਬੈਂਕਾਂ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਪਣਾਉਣਾ ਹੈਸਥਾਈ ਢਾਂਚਾਗਤ ਸਟ੍ਰੈਸਡ ਐਸੈਟਸ ਸਕੀਮ6SUPERSCRIPT ਨੇ ਆਪਣੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕਿ 11 ਜੁਲਾਈ 2016 ਨੂੰ ਹੋਈ ਸੀ, ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਆਡਿਟ ਰਿਪੋਰਟ ਅਤੇ ਟੈਕਨੋ ਇਕਨੋਮਿਕ ਵਿਆਬਿਲਿਟੀ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਦੀ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਆਡਿਟ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਜੇ.ਐਲ.ਐਫ. ਨੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਈ ਅਨਿਯਮਿਤਤਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਟੀ.ਈ.ਵੀ. ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਹ ਨਿਸਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਕੰਪਨੀ ਐਸ.4.ਏ. ਸਕੀਮ ਲਈ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖਾਤੇ ਦੀ ਨਿਯਮਿਤਤਾ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਕਲਪਿਕ ਯੋਜਨਾ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ,

ਆਈ.ਡੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਬੈਂਕ - ਉਧਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਬੈਂਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ - ਨੇ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਲਾਲ ਝੰਡੀ ਦਿਖਾਈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਦਿਵਾਲਿਆ ਅਤੇ ਦਿਵਾਲਿਆ ਕੋਡ, 2016 ਅਧੀਨ ਕੰਪਨੀ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ। 15 ਫਰਵਰੀ 2019 ਨੂੰ, ਜੇ.ਐਲ.ਐਫ. ਨੇ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਦਿਆਂ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਧਾਰਾ 2.2.1(g) ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਧੋਖਾਧੜੀ ਪਛਾਣ ਕਮੇਟੀ^{8} ਨੇ 31 ਜੁਲਾਈ 2019 ਨੂੰ ਇੱਕ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣਿਆ ਗਿਆ। ਕੰਪਨੀ ਨੇ ਜੇ.ਐਲ.ਐਫ. ਦੇ 15 ਫਰਵਰੀ 2019 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਐਫ.ਆਈ.ਸੀ. ਦੇ 31 ਜੁਲਾਈ 2019 ਦੇ ਮਤੇ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਤੇਲੰਗਾਨਾ ਦੀ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ।

5. 10 ਦਸੰਬਰ 2020 ਦੀ ਇੱਕ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ, ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਇੱਕ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰਦਿਆਂ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਔਡੀ ਅਲਟੇਰਮ ਪਾਰਟੇਮ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ 'ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 8.9.4 ਅਤੇ 8.9.5 ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹੋਰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਕਿ ਉਧਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਬੈਂਕ: (i) ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਆਡਿਟ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇਣ; ਅਤੇ (ii) ਆਪਣੇ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇਣ। ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਐਸ.ਐਲ.ਪੀ. (ਸੀ) ਨੰਬਰ 3931 ਦੇ 2021 ਵਿੱਚ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। 15 ਅਪ੍ਰੈਲ 2021 ਨੂੰ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ, ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕਰਦਿਆਂ, ਤੇਲੰਗਾਨਾ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਆਂਸ਼ਿਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ:

"ਇਸ ਦੌਰਾਨ, 15.02.2019 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵਾਲੀ ਮਿੰਟਾਂ/ਆਦੇਸ਼ ਜੋ ਕਿ ਜੌਇੰਟ ਲੈਂਡਰਜ਼ ਮੀਟਿੰਗ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਉਤੇ ਅਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸੁਣਵਾਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।"

II. ਐਸ.ਐਲ.ਪੀ. (ਸੀ) ਨੰਬਰ 762 ਦੇ 2022; ਐਸ.ਐਲ.ਪੀ. (ਸੀ) ਨੰਬਰ 873 ਦੇ 2022; ਅਤੇ ਐਸ.ਐਲ.ਪੀ. (ਸੀ) ਨੰਬਰ 1514 ਦੇ 2022

6. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਇੱਕ ਕੰਪਨੀ ਹੈ ਜੋ ਤੇਲੰਗਾਨਾ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਖਾਦਯ ਤੇਲ, ਚਰਬੀ, ਚਾਵਲ ਅਤੇ ਸੂਜੀ ਦੇ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀ ਉਤਪਾਦਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।
2003 ਤੋਂ 2015 ਤੱਕ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਆਂਧਰਾ ਬੈਂਕ (ਹੁਣ ਯੂਨੀਅਨ ਬੈਂਕ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਨਾਲ ਵਿਲੀਨ) ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਬੈਂਕਾਂ ਦੇ ਸੰਘ ਤੋਂ 675 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਸੁਵਿਧਾਵਾਂ ਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾਇਆ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ 14 ਮਈ 2018 ਨੂੰ 31 ਮਾਰਚ 2018 ਤੋਂ ਅਸਰ ਨਾਲ ਇੱਕ ਐਨ.ਪੀ.ਏ. ਵਜੋਂ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਕਰਜ਼ਾ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਸੰਘ ਨੇ ਜੇ.ਐਲ.ਐਫ. ਦੀ ਇੱਕ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ 31 ਮਾਰਚ 2019 ਤੱਕ ਦੀ ਅਵਧੀ ਲਈ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਆਡਿਟ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਆਡਿਟ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਲਿਆ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਤੇ ਆਡੀਟਰ ਦੁਆਰਾ ਮੰਗੀ ਗਈ ਸਾਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ। ਸਤੰਬਰ 2019 ਵਿੱਚ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਪਤਾ ਚੱਲਿਆ ਕਿ ਇਸਦਾ ਖਾਤਾ ਯੂਨੀਅਨ ਬੈਂਕ ਆਫ ਇੰਡੀਆ (ਪਹਿਲਾਂ ਆਂਧਰਾ ਬੈਂਕ) ਦੁਆਰਾ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਰਗੀਕਰਨ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਤੇਲੰਗਾਨਾ ਦੀ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ। ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਅਤੇ ਉੱਚਿਤ ਖੇਡ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨਾਲ ਨਿਪਟਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਐਸ.ਐਲ.ਪੀ. (ਸੀ) ਨੰਬਰ 3931 ਆਫ 2021 ਵਿੱਚ ਲੰਬਿਤ ਸਨ। ਇਸਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ 22 ਦਸੰਬਰ 2021 ਨੂੰ, ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦਾ ਖਾਤਾ ਸਹੀ ਤੌਰ ਤੇ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਆਡਿਟ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਖਿਲਾਫ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਖੋਜਾਂ ਸਨ।

7. 24 ਜਨਵਰੀ 2022 ਨੂੰ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ, ਐਸ.ਐਲ.ਪੀ.(ਸੀ) ਨੰਬਰ 762 ਆਫ 2022 ਵਿੱਚ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕਰਦਿਆਂ, ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਫਿਲਹਾਲ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਜਾਂਚ ਬਿਊਰੋ^{9} ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। 28 ਮਾਰਚ 2022 ਨੂੰ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਐਸ.ਐਲ.ਪੀ.(ਸੀ) ਨੰਬਰ 873 ਆਫ 2022 ਅਤੇ ਐਸ.ਐਲ.ਪੀ.(ਸੀ) ਨੰਬਰ 1514 ਆਫ 2022 ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਅਸਥਾਈ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕੀਤਾ।

III. ਐਸ.ਐਲ.ਪੀ. (ਸੀ) ਨੰਬਰ 2980 ਆਫ 2022

8. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਗੋਲਡਨ ਜੁਬਲੀ ਹੋਟਲਸ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਿਟੇਡ.10 ਜੀ.ਜੇ.ਐਚ.ਪੀ.ਐਲ. ਦਾ ਪ੍ਰਮੋਟਰ ਅਤੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਹੈ। ਜੀ.ਜੇ.ਐਚ.ਪੀ.ਐਲ. ਨੇ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੋਟਲ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਬੈਂਕਾਂ ਤੋਂ ਵਿੱਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ। ਜੀ.ਜੇ.ਐਚ.ਪੀ.ਐਲ. ਦਾ ਖਾਤਾ 31 ਦਸੰਬਰ 2015 ਤੋਂ ਐਨ.ਪੀ.ਏ. ਵਜੋਂ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਨੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥਤਾ ਦਿਖਾਈ। ਇਸਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ 21 ਅਪ੍ਰੈਲ 2016 ਨੂੰ, ਜੇ.ਐਲ.ਐਫ. ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਕੰਪਨੀ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਡਿਟ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਜੇ.ਐਲ.ਐਫ. ਅਤੇ ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਆਡੀਟਰ ਵਿਚਕਾਰ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਲੜੀ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਲਿਆ ਅਤੇ ਆਡਿਟ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਦੌਰਾਨ ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਆਡੀਟਰ ਦੁਆਰਾ ਸਲਾਹ ਲਈ। ਬੈਂਕ ਆਫ ਬੜੌਦਾ ਨੇ 03 ਮਈ 2019 ਨੂੰ ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਆਡਿਟ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਖੋਜਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਰੈੱਡ-ਫਲੈਗ ਕੀਤਾ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦਾ ਖਾਤਾ 14 ਅਗਸਤ 2019 ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਨਾਲ ਇੱਕ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵੀ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ 2021 ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਖਾਤੇ ਦੇ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕਰਨ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਚੱਲਿਆ, ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਮਿਲੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਤੇਲੰਗਾਨਾ ਦੀ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ। ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ 31 ਦਸੰਬਰ 2021 ਨੂੰ ਹੋਲਡ ਕੀਤਾ ਕਿ ਐਸ.ਐਲ.ਪੀ. (ਸੀ) ਨੰਬਰ 3931 ਆਫ 2021 ਇਸ ਅ

IV. ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸੀ) ਨੰਬਰ 138 ਦਾ 2022 ਅਤੇ ਐਸ.ਐਲ.ਪੀ. (ਸੀ) ਨੰਬਰ 3388 ਦਾ 2022

9. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਮੈਸਰਜ਼ ਵਿਮਲ ਆਇਲ ਐਂਡ ਫੂਡਜ਼ ਲਿਮਿਟੇਡ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਉਕਤ ਕੰਪਨੀ ਨੇ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਵਿੱਤੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਕਰਜ਼ ਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਲਈਆਂ। 2015 ਵਿੱਚ, ਜਵਾਬਦੇਹ ਬੈਂਕ ਦੇ ਆਡੀਟਰ ਨੇ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਖਾਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਅਣਿਯਮਿਤਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਚਿੰਨ੍ਹਿਤ ਕੀਤਾ। ਇੱਕ ਖਾਸ ਆਡਿਟ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਜਵਾਬਦੇਹ ਬੈਂਕ ਨੇ 30 ਸਤੰਬਰ 2015 ਨੂੰ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਐਨ.ਪੀ.ਏ. ਐਲਾਨਿਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, 05 ਜੁਲਾਈ 2016 ਨੂੰ, ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਜਵਾਬਦੇਹ ਬੈਂਕ ਦੁਆਰਾ ਲਾਲ-ਝੰਡੀ ਦਿਖਾਈ ਗਈ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ, 19 ਦਸੰਬਰ 2017 ਨੂੰ ਕੰਪਨੀ ਖਿਲਾਫ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਦਿਵਾਲੀਆ ਹੱਲ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਵਜੋਂ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਮੁਅੱਤਲੀ 'ਤੇ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਜੇ.ਐਲ.ਐਫ. ਦੀਆਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਸੱਦਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸੂਚਨਾ ਦੇ 21 ਫਰਵਰੀ 2018 ਨੂੰ ਜਵਾਬਦੇਹ ਬੈਂਕ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ। ਹੋਰ, ਜਵਾਬਦੇਹ ਬੈਂਕ ਦੁਆਰਾ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੂੰ ਲਿਖੇ ਗਏ ਇੱਕ ਪੱਤਰ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਖਿਲਾਫ ਇੱਕ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕ੍ਰਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਦੇ ਰਜਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਸਿਰਫ ਤਦ ਪਤਾ ਚਲਿਆ ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਪਰਿਸਰ ਵਿੱਚ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲਈ ਗਈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਬੈਂਕ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਇੱਕ ਖਾਸ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਜਰਾਤ ਦੀ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇੱਕਲੇ ਜੱਜ ਨੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਵਿਭਾਗੀ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇੱਕ ਪੱਤਰ ਪੇਟੈਂਟ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਆਂਸ਼ਿਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਤਾਰੀਖ 23 ਦਸੰਬਰ 2021 ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਜਵਾਬਦੇਹ ਬੈਂਕ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਪਰ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸੁਣਵਾਈ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ/ਯਾਚੀਕਾਕਰਤਾ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਰਿਟ ਅਧਿਕਾਰਤਾ ਨੂੰ ਵੀ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ 'ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੰਦਿਆਂ।

ਸੀ. ਸਬਮਿਸ਼ਨਜ਼

10. ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ, ਅਸੀਂ ਡਾ. ਅਭਿਸ਼ੇਕ ਮਨੂ ਸਿੰਘਵੀ, ਸ੍ਰੀ ਰਣਜੀਤ ਕੁਮਾਰ, ਸ੍ਰੀ ਧ੍ਰੁਵ ਮੇਹਤਾ, ਸ੍ਰੀ ਅਰੁਣਾਭ ਚੌਧਰੀ, ਸ੍ਰੀ ਨਵੀਨ ਪਾਹਵਾ, ਵਰਿਸ਼ਠ ਐਡਵੋਕੇਟਾਂ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਸੁਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ ਹੈ। ਵਕੀਲ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਫਰਾਡਜ਼ 'ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀਆਂ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ:

ਅ.ਫਰਾਡਜ਼ 'ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕਲੋਜ਼ 8.9.4 ਅਤੇ 8.9.5 ਅਧੀਨ, ਕਰਜ਼ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਕੰਪਨੀ ਜਾਂ ਇਸਦੇ ਪ੍ਰਮੋਟਰਾਂ, ਅਤੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨੋਟਿਸ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਪੂਰੇ-ਸਮੇਂ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰਾਂ ਸਮੇਤ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਅ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਅੰਤਿਮ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁਹੱਈਆ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ।

ਬ.ਫਰਾਡਜ਼ 'ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਧੀਨ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਦੇ ਬੈਂਕ ਖਾਤਿਆਂ ਦਾ ਵਰਗੀਕਰਨ ਗੰਭੀਰ ਨਾਗਰਿਕ ਪਰਿਣਾਮਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਫਰਾਡਜ਼ 'ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕਲੋਜ਼ 8.12 ਅਧੀਨ ਦੰਡਾਤਮਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਪ੍ਰਮੋਟਰਾਂ, ਡਾਇਰੈਕਟਰਾਂ, ਅਤੇ ਹੋਰ ਪੂਰੇ-ਸਮੇਂ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਬੈਂਕ ਖਾਤਾ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕ□ਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਨਾਲ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮੋਟਰਾਂ ਅਤੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਥਾਗਤ ਵਿੱਤ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਵਾਰਜਿਤ ਕਰਨ ਵਰਗੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਗੰਭੀਰ ਪਰਿਣਾਮ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਬੈਂਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇੱਕ ਖਾਤੇ ਨੂੰ 'ਧੋਖਾਧੜੀ' ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕ□ਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਲੰਕਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਨੂੰ ਬਲੈਕਲਿਸਟ ਕਰਨਾ, ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਉੱਤੇ ਅਸਰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕ□ਤ ਕਰਨ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ 'ਤੇ ਸਿੱਧਾ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਸੀ.ਫਰਾਡਜ਼ 'ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲੇਖ 14, 19, ਅਤੇ 21 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਕੰਪਨੀ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਪ੍ਰਮੋਟਰਾਂ ਅਤੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਵਿੱਤੀ ਅਤੇ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਵਾਰਜਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਭਾਵੈਂ ਕਾਰਣ ਦਿਖਾਉਣ ਦੀ ਨੋਟਿਸ ਜਾਂ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

ਡੀ.ਆਡੀ ਅਲਟੇਰਮ ਪਾਰਟੇਮ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਹੋਰ ਪਹਿਲੂ ਵੀ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸੁਣਵਾਈ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹਨ। ਫਰਾਡਜ਼ 'ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਆਡੀ ਅਲਟੇਰਮ ਪਾਰਟੇਮ ਦੇ ਹੋਰ ਪਹਿਲੂਆਂ 'ਤੇ ਖਰੇ ਨਹੀਂ ਉੱਤਰਦੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਲਗਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਨੋਟਿਸ ਆਦਿ। ਫਰਾਡਜ਼ 'ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਚੁੱਪ ਹਨ ਕਿ ਕੀ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਨੂੰ ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਆਡਿਟ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਤੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਦੇ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕ□ਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਚੂੰਕਿ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕ□ਤ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਗੰਭੀਰ ਨਾਗਰਿਕ ਪਰਿਣਾਮਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਫਰਾਡਜ਼ 'ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਈ. ਧੋਖਾਧੜੀ 'ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਇਸ ਬਾਰੇ ਚੁੱਪ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਦੇ ਮੌਕੇ ਦਾ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਆਡਿਟ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕਰਨ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਿਵਲ ਨਤੀਜੇ, ਕੁਦਰਤੀ ਸਿਧਾਂਤ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਨਿਆਂ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਬਾਰੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

f. ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਉੱਤੇ ਧਾਰਾ 8.12.5 ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਤੀਜੇ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਮਾਨੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਉਹ ਤੀਜੇ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਮੌਕਾ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

g. ਹਾਲਾਂਕਿ ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ 'ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਵਸਤੂ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣਾ ਅਤੇ ਵਿਭਿੰਨ ਲਾਗੂ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਹੈ, ਅਜਿਹੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤਾਂ ਦੀ ਲਾਗੂਤਾ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਨ ਦਾ ਵੈਧ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੀਆਂ।

h. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸਟੇਟ ਬੈਂਕ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ ਜਾਹ ਡਵੈਲਪਰਜ਼ ਵਿੱਚ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਨੂੰ ਇੱਛਾਸ਼ਕਤੀ ਦੇਣਦਾਰ ਵਜੋਂ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ। ਜਾਹ ਡਵੈਲਪਰਜ਼ (ਉਪਰੋਕਤ) ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਗਏ ਸਿਦਾਂਤ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ।

i. ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਆਡਿਟ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਦੌਰਾਨ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ 'ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਧੀਨ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਉਹ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਆਡਿਟ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਦੌਰਾਨ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਜਾਂ ਇਨਪੁਟਾਂ ਲਈ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਸੰਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਨੂੰ ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਆਡਿਟ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਹਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤ ਫੌਜਦਾਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਚਾਲੂ ਕਰਨ ਦੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਚੂੰਕਿ ਕਰਜ਼ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਬੈਂਕ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਾਲੇ ਖਾਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜਖਮੀ ਪਾਰਟੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਧੋਖਾਧੜੀ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬੈਂਕ ਵਿੱਤੀ ਸਹੂਲਤਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵਰਜਿਤ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਰੋਕਥਾਮ ਉਪਾਅ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਉੱਤੇ ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਦੇ ਦੰਦ ਖੋਹ ਲਏ ਜਾਣਗੇ। ਅਜਿਹਾ ਉਪਾਅ ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਧੋਖਾਧੜੀ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਹੋਰ ਬੈਂਕਾਂ ਵਿੱਚ ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕੇ।

11. ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਅਤੇ ਰਿਣਦਾਤਾ ਬੈਂਕਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ, ਅਸੀਂ ਸ੍ਰੀ ਤੁਸ਼ਾਰ ਮਹਿਤਾ, ਸਾਲਿਸਿਟਰ ਜਨਰਲ ਆਫ ਇੰਡੀਆ, ਸ੍ਰੀ ਗੋਪਾਲ ਜੈਨ, ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਰਮੇਸ਼ ਬਾਬੂ ਐਮ ਆਰ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਜੀ ਐਨ ਰੈਡੀ, ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ। ਸਲਾਹ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਰਜ਼ਾ ਖਾਤੇ ਦੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਧੋਖਾਧੜੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਯੋਗਤਾ ਤੋਂ ਸੱਖਣਾ ਹੈ:

a ਧੋਖਾਧੜੀ 'ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਤੋਂ ਜਮ੍ਹਾਂਕਰਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਬੈਂਕਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰੋ ਧੋਖਾਧੜੀ ਦੀਆਂ ਵਧਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਧਿਕਾਰਤ ਹੈ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਲੋਕ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਉਪਾਅ ਕਰੋ ਧੋਖੇਬਾਜ਼ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿਆਂ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਘਟਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਸਟਰ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਇਸ ਲਈ, ਧੋਖਾਧੜੀ 'ਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਦਾ, ਯਾਨੀ, ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਖੋਜ ਅਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸਾਰ ਅਤੇ ਧੋਖਾਧੜੀ ਬਾਰੇ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ।

ਬੀ. ਧੋਖਾਧੜੀ 'ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਥ੍ਰੈਸ਼ਹੋਲਡਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ: (i) ਨਿਆਂ; (ii) ਪੀੜਤ ਧਿਰਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਨਿਰਪੱਖਤਾ; (iii) ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ; ਅਤੇ (iv) ਸ਼ਰਾਰਤ ਵਿਚਕਾਰ ਅਨੁਪਾਤਕਤਾ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰਾਤਮਕ ਮਾਪ। ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਮਾਸਟਰ ਧੋਖਾਧੜੀ 'ਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਇੱਕ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੈ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਵੱਧ ਵਿਥਕਾਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ

c. ਇੱਕ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਧੋਖਾਧੜੀ 'ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਆਪਹੁਦਰੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਦ ਵਰਗੀਕਰਨ ਸਿਰਫ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਏਜੰਸੀਆਂ ਬੈਂਕਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਏ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਢਾਂਚਾਗਤ ਸੰਗਠਨਾਤਮਕ ਸੈੱਟਅੱਪ ਬੈਂਕ ਖਾਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਧੋਖਾਧੜੀ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਬੈਂਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦਾਇਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ, ਜੋ ਇੱਕ ਜਾਂਚ ਧੋਖਾਧੜੀ 'ਤੇ ਅੰਤਮ ਫੈਸਲਾ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਇੱਕ ਸਮਰੱਥ ਅਦਾਲਤ।

d. ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਗਤੀ ਵਿੱਚ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਸੈੱਟ ਕਰਨ ਲਈ. ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਰਿਣਦਾਤਾ ਬੈਂਕ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਾਲੇ ਖਾਤਿਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜ਼ਖਮੀ ਧਿਰ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨੇ ਧੋਖੇਬਾਜ਼ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਨੂੰ ਸੁਣੇ ਜਾਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤੇ ਬਿਨਾਂ। ਨੂੰ ਕਾਰਨ ਦੱਸੋ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਧੋਖੇਬਾਜ਼ ਉਧਾਰ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਰੁਕਾਵਟ ਪਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂਚ

ਈ. ਧੋਖਾਧੜੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬੈਂਕ ਵਿੱਤ ਦਾ ਲਾਭ ਲੈਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣਾ ਇੱਕ ਰੋਕਥਾਮ ਉਪਾਅ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਮਾਸਟਰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਧੋਖਾਧੜੀ 'ਤੇ ਦੰਦ ਰਹਿਤ ਰੈਂਡਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਅਜਿਹਾ ਉਪਾਅ ਹੈ ਇੱਕ ਧੋਖੇਬਾਜ਼

ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਹੋਰ ਬੈਂਕਾਂ ਵਿੱਚ ਧੋਖਾਧੜੀ ਕਰਨਾ।

f. ਨੋਟਿਸ ਜਾਂ ਪੂਰਵ ਸੁਣਵਾਈ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਇਹ ਤੁਰੰਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਇੱਕ ਅਟੱਲ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸੁਣਵਾਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

g. ਵਿਲਫੁਲ ਡਿਫਾਲਟਰਾਂ ਬਾਰੇ ਮਾਸਟਰ ਸਰਕੁਲਰ ਅਧੀਨ ਕਰਜਾਕਾਰ ਨੂੰ ਵਿਲਫੁਲ ਡਿਫਾਲਟਰ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਧੋਖਾਧੜੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਖਾਤੇ ਦੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਤੋਂ ਕਾਫੀ ਵੱਖਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਜਾਹ ਡਿਵੈਲਪਰਜ਼ (ਉਪਰੋਕਤ) ਇਸ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲ ਦੇ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

D. ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ

D.1 ਨਿਯਮਤ ਢਾਂਚਾ

12. ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਇੱਕ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸੰਸਥਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਐਕਟ, 1934 ਦੀ ਧਾਰਾ 3 ਅਧੀਨ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਦਾ ਗਠਨ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਮੁਦਰਾ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ, ਬੈਂਕ ਨੋਟਾਂ ਦੇ ਜਾਰੀ ਕਰਨ, ਮੁਦਰਾ ਸਥਿਰਤਾ ਨੂੰ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰਿਜ਼ਰਵ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਮੁਦਰਾ ਅਤੇ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੂੰ ਬੈਂਕਿੰਗ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ ਐਕਟ, 194914SUPERSCRIPT ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਰਨ ਦਾ ਵਿਧਾਨਿਕ ਦਾਇਤਵ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਬੀ.ਆਰ. ਐਕਟ ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੂੰ ਬੈਂਕਿੰਗ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੇਣਾ, ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣਾ।

13. ਬੀ.ਆਰ. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 35ਏ ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੂੰ ਬੈਂਕਿੰਗ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸੁਭਾਵ ਦੇ ਹਨ। ਧਾਰਾ 35ਏ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ:

“35ਏ. ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਲਈ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ – (1) ਜਿੱਥੇ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ –

(a) ਜਨਹਿੱਤ ਵਿੱਚ; ਜਾਂ

(aa) ਬੈਂਕਿੰਗ ਨੀਤੀ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ; ਜਾਂ

(b) ਕਿਸੇ ਵੀ ਬੈਂਕਿੰਗ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਜਮਾਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜਾਂ ਬੈਂਕਿੰਗ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਢੰਗ ਨਾਲ ਚਲਾਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ; ਜਾਂ

(c) ਕਿਸੇ ਵੀ ਬੈਂਕਿੰਗ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਸਹੀ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਨੂੰ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ,

ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਬੈਂਕਿੰਗ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਬੈਂਕਿੰਗ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਇਹ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਅਜਿਹੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਬੈਂਕਿੰਗ ਕੰਪਨੀਆਂ ਜਾਂ ਬੈਂਕਿੰਗ ਕੰਪਨੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇ, ਅਜਿਹੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬੱਧ ਹੋਣਗੇ।

(2) ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਣਾਏ ਗਏ ਪ੍ਰਤੀਨਿਯਤਵ ਜਾਂ ਆਪਣੀ ਖੁਦ ਦੀ ਗਤੀ 'ਤੇ, ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਅਧੀਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੋਧ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਰੱਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਧ ਜਾਂ ਰੱਦ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਲਾਗੂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਉਚਿਤ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੋਧ ਜਾਂ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੋਵੇਗਾ।”

14. ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੇ 2016 ਤੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ 'ਮਾਸਟਰ ਨਿਰਦੇਸ਼' ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਹ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਉਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਸ਼ਾ ਉੱਤੇ ਹਦਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਹਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਬਦਲਾਅ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਮਾਸਟਰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅੱਪਡੇਟ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਬਦਲਾਅ ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਦੀ ਵੈਬਸਾਈਟ 'ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਧਾਰਾ 35A ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਵਿੱਚ, ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੇ 01 ਜੁਲਾਈ 2016 ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ 'ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਤਾਂ ਜੋ ਜੂਨ 2009 ਅਤੇ ਜਨਵਰੀ 2016 ਵਿਚਕਾਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੱਤ ਪਹਿਲੇ ਸਰਕੁਲਰਾਂ 'ਤੇ ਧੋਖਾਧੜੀ ਦੀ ਵਰਗੀਕਰਨ, ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਅਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਅੱਪਡੇਟ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ 'ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਨਿਰਦੇਸ਼ 03 ਜੁਲਾਈ 2017 ਨੂੰ ਅੱਪਡੇਟ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਮਾਸਟਰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

"1.3 ਉਦੇਸ਼

ਇਹ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਢਾਂਚਾ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਖੋਜ ਸਕਣ ਅਤੇ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰ ਸਕਣ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਉਪਰੰਤ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵਾਂਗ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨ ਵਰਗੇ ਕਦਮ ਚੁੱਕ ਸਕਣ ਤਾਂ ਜੋ ਧੋਖੇਬਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਹੱਥ 'ਚ ਲਿਆਇਆ ਜਾ ਸਕੇ, ਸਟਾਫ ਦੀ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਅਸਰਦਾਰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਜੋਖਮ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਹ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ, ਬੇਈਮਾਨ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸਬੰਧਤ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਵੇਰਵਿਆਂ 'ਤੇ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ (ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ.) ਦੁਆਰਾ ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਵੀ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ, ਬੈਂਕਾਂ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਤਾਂ ਜੋ ਬੈਂਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਉਚਿਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਚੈੱਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੁਰੱਖਿਆ / ਰੋਕਥਾਮ ਦੇ ਉਪਾਯ ਅਪਣਾਏ ਜਾ ਸਕਣ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨਾਲ ਨਿਪਟਣ ਵੇਲੇ ਬੈਂਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਾਵਧਾਨੀ ਵਰਤੀ ਜਾ ਸਕੇ।"

15. ਉਪਰੋਕਤ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ:
(i) ਧੋਖਾਧੜੀ ਦੀ ਜਲਦੀ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਖੋਜ ਅਤੇ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ; (ii) ਧੋਖਾਧੜੀ ਦੀ ਜਲਦੀ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ; (iii) ਧੋਖਾਧੜੀ ਅਤੇ ਧੋਖਾਧੜੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਸੰਬੰਧੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਫੈਲਾਉਣਾ; ਅਤੇ (iv) ਬੈਂਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਰੋਕਥਾਮ ਉਪਾਅ ਅਪਣਾਉਣ ਨੂੰ ਸਹੂਲਤ ਦੇਣਾ.ਇਹ ਉਦੇਸ਼ ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਬਾਰੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕਲਾਜ਼ 2.1.1 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਿਤ ਹਨ:

"ਕਲਾਜ਼ 2.1.1 ਬੈਂਕਾਂ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਅਤੇ ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਡਾਇਰੈਕਟਰ/ਮੁੱਖ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀ (ਸੀ.ਐਮ.ਡੀ/ਸੀ.ਈ.ਓ) ਨੂੰ "ਧੋਖਾਧੜੀ ਰੋਕਥਾਮ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਫੰਕਸ਼ਨ" 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦ੍ਰਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਹੋਰਾਂ ਵਿੱਚ, ਧੋਖਾਧੜੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਅਸਰਦਾਰ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਉਚਿਤ ਨਿਯਮਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੰਪਟ ਅਤੇ ਸਹੀ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।"

(ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

16. ਕਲਾਜ਼ 2.2.1 ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ, 1860 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਰਗੀਕ੍ਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ:

"ਕਲਾਜ਼ 2.2.1 ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਇਕਰੂਪਤਾ ਲਿਆਉਣ ਲਈ, ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਵਰਗੀਕ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

a. ਗਬਨ ਅਤੇ ਆਪਰਾਧਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸਘਾਤ

b. ਜਾਲੀ ਸਾਧਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਧੋਖਾਧੜੀ ਨਾਲ ਨਕਦੀ ਕੱਢਣਾ, ਖਾਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦਾ ਛੇੜਛਾੜ ਜਾਂ ਕਾਲਪਨਿਕ ਖਾਤਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਅਤੇ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਤਬਾਦਲਾ।

c. ਇਨਾਮ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਲਾਲਚ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਸੁਵਿਧਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਸਤਾਰ।

d. ਨਕਦੀ ਦੀਆਂ ਘਾਟਾਂ। e. ਧੋਖਾਧੜੀ ਅਤੇ ਜਾਲਸਾਜ਼ੀ

f. ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਧੋਖਾਧੜੀ ਸੌਦੇ

g. ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਿਰਲੇਖਾਂ ਅਧੀਨ ਨਾ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਧੋਖਾਧੜੀ।

17. ਧਾਰਾ 3 ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਧੋਖਾਧੜੀ ਰਜਿਸਟਰੀ1SUPERSCRIPT (ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਇੱਕ ਡਾਟਾਬੇਸ ਜੋ ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਖਾਤਿਆਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸਾਂਝੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਕ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ) ਦਾ ਪੂਰਾ ਉਪਯੋਗ ਕਰਨ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਧੋਖਾਧੜੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਜੋਖਮਾਂ ਦੀ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਪਛਾਣ, ਨਿਯੰਤਰਣ, ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਅਤੇ ਘਟਾਉ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਧਾਰਾ 3.3 ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਬਾਰੇ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਉੱਤੇ ਜੋਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮਾਂ ਸਿਰ ਨਾ ਪਾਲਣ ਕਰਨ ਲਈ ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਦੰਡਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ:

"3.3.1 ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਸਿਸਟਮ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਚਾਰੂ ਹੋਵੇ ਕਿ ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ, ਦੇਰੀ ਅਤੇ ਅਧੂਰੀ ਧੋਖਾਧੜੀ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦੀ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਜਾਵੇ। ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਲਈ ਸਟਾਫ ਦੀ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਤੈਅ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

3.3.2. ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਮੋਡਸ ਓਪਰੈਂਡੀ ਬਾਰੇ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦੇਣ ਅਤੇ ਸਾਵਧਾਨੀ ਸਲਾਹ/ ਸੀ.ਐਫ.ਆਰ. ਰਾਹੀਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਦੇਰੀ ਨਾਲ ਹੋਰ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸਰਕੁਲਰ ਵਿੱਚ ਤੈਅ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਮਾਂ ਦੇ ਫਰੇਮ ਨੂੰ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਧੋਖਾਧੜੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਹ ਬੈਂਕਿੰਗ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ ਐਕਟ, 1949 ਦੀ ਧਾਰਾ 47(ਏ) ਅਧੀਨ ਨਿਰਧਾਰਤ ਦੰਡਾਤਮਕ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਯੋਗ ਹੋਣਗੇ।"

(ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

18. ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ 'ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਚਾਰ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀਆਂ ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਨਿਯਮਤ ਢਾਂਚਾ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਦੇ ਹਨ: (i) ਅਧਿਆਇ IV ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਧੋਖਾਧੜੀ ਨਾਲ ਨਿਪਟਣ ਦੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ; (ii) ਅਧਿਆਇ VII ਚੈੱਕ ਸਬੰਧੀ ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਨਾਲ ਨਿਪਟਣ ਦੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ; (iii) ਅਧਿਆਇ XIII ਕਰਜ਼ ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਨਾਲ ਨਿਪਟਣ ਦੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ; ਅਤੇ (iv) ਅਧਿਆਇ X ਚੋਰੀ, ਬੁਰਗਲਰੀ, ਡਕੈਤੀ, ਅਤੇ ਬੈਂਕ ਡਕੈਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਨਿਪਟਣ ਦੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਝਗੜਾ ਅਧਿਆਇ VIII ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਜੋ ਕਰਜ਼ ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਨਾਲ ਨਿਪਟਣ ਦੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ।

19. ਅਧਿਆਇ VI ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਧੋਖਾਧੜੀ/ ਗਬਨ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਰਾਜ ਪੁਲਿਸ ਜਾਂ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਧਿਆਇ VIII ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸੁਰੱਖਿਆ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ... ਬੈਂਕ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਸੂਚਿਤ ਰਾਇ ਬਣਾਉਣ। ਕਰਜ਼ ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਨਾਲ ਨਿਪਟਣ ਦਾ ਢਾਂਚਾ 07 ਮਈ 2015 ਦੀ ਇੱਕ ਸਰਕੁਲਰ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਧਾਰਾ 8.2 ਵਿੱਚ ਗਿਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ:

“8.2 ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਉਦੇਸ਼

ਇਸ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਬੈਂਕਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧੋਖਾਧੜੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫੀ ਬਚਾਅ, ਜਲਦੀ ਖੋਜ, ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਂਪਟ

ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ (ਸਿਸਟਮ ਪੱਧਰ ਤੇ ਇਕੱਠ, ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰਣ ਲਈ) ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨੂੰ (ਧੋਖਾਧੜੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਖਿਲਾਫ ਫੌਜਦਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਲਈ) ਅਤੇ ਸਟਾਫ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੀ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਸ਼ੁਰੂਆਤ (ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਜਾਂ ਮਿਲੀਭੁਗਤ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਣ ਕਰਨ ਲਈ) ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੈਂਕਾਂ ਦੇ ਸਾਮਾਨਿਆ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦਾ ਆਚਰਣ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜੋਖਿਮ ਲੈਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਤੌਰ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਬੈਂਕਾਂ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਅਤੇ ਭਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਪਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ, ਢਾਂਚੇ ਨੇ ਬੈਂਕ ਉੱਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਕਰਜ਼ ਜੀਵਨ-ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾਵਾਂ / ਪੜਾਅ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨਾਲ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬੈਂਕ ਵੱਲੋਂ ਧੋਖਾਧੜੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਲੱਗਣ ਵਾਲਾ ਕੁੱਲ ਸਮਾਂ ਘੱਟ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਏਜੰਸੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਹੋਰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਮਿਲੇਗੀ। ਧੋਖਾਧੜੀ ਦੀ ਜਲਦੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸੁਧਾਰਾਤਮਕ ਕਾਰਵਾਈ ਧੋਖਾਧੜੀ ਦੇ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹੈ।”

20. ਧਾਰਾ 8.3 ਜਲਦੀ ਚੇਤਾਵਨੀ ਸਿਗਨਲਾਂ16 ਅਤੇ ਲਾਲ ਝੰਡੀ ਵਾਲੇ ਖਾਤਿਆਂ17 ਨਾਲ ਨਿਪਟਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 8.3.1 ਅਧੀਨ, ਇੱਕ ਆਰ.ਐਫ.ਏ. ਉਹ ਖਾਤਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਜਾਂ ਵੱਧ ਈ.ਡਬਲਿਊ.ਐਸ. ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨਾਲ ਧੋਖਾਧੜੀ ਦੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਦਾ ਸ਼ੱਕ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਈ.ਡਬਲਿਊ.ਐਸ. ਜੋ ਬੈਂਕ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਰਜ਼ ਖਾਤੇ ਵਿੱਚ ਗਲਤ ਕਾਰਜਾਂ ਬਾਰੇ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਨੁਬੰਧ II ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਕੁਝ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ:

i. a ਸਲਾਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਵਿਵਾਦ ਭੁਗਤਾਨ ਵਿੱਚ ਡਿਫਾਲਟ;

ਬੀ. ਉੱਚ ਮੁੱਲ ਦੇ ਚੈੱਕਾਂ ਦਾ ਅਪਮਾਨ;

ii. ਬਕਾਇਆ ਦੇ ਭੁਗਤਾਨ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ;

iii. ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਦੂਜੇ ਬੈਂਕਾਂ ਤੋਂ ਫੰਡ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਆਮ ਕੋਰਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬਕਾਇਆ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਰਕਮ;

iv. ਬਿਨਾਂ ਮੌਜੂਦਾ ਚਾਰਜ ਧਾਰਕਾਂ ਦੀਆਂ ਐਨ.ਓ.ਸੀ.ਜ਼ ਦੇ ਕਈ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗਿਰਵੀ ਦਾ ਚਾਰਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

v. ਬਨਾਮ ਜ਼ਮਾਨਤੀ ਸੁਰੱਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਉੱਤੇ ਵਿਵਾਦ; ਅਤੇ

ਛੇ. ਸਟਾਕ ਆਡਿਟ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਨਾਜ਼ੁਕ ਮੁੱਦੇ।

21. ਈ.ਡਬਲਿਊ.ਐਸ. ਗਲਤ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਧੋਖਾਧੜੀ ਸਾਬਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਈ.ਡਬਲਿਊ.ਐਸ. ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨਾਲ ਇੱਕ ਬੈਂਕ ਨੂੰ ਸਾਵਧਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਸਬੰਧਤ ਬੈਂਕ ਖਾਤੇ ਵਿੱਚ ਵਿਸਥਾਰਤ ਜਾਂਚ ਲਈ ਟ੍ਰਿਗਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਲਾਜ਼ 8.3.5 ਅਨੁਸਾਰ, ਖਾਤੇ ਵਿੱਚ ਆਪਰੇਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਈ.ਡਬਲਿਊ.ਐਸ. ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਗਟਾਵ ਨੂੰ ਬੈਂਕ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਫਰਾਡ ਮਾਨੀਟਰਿੰਗ ਗਰੁੱਪ18SUPERSCRIPT ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਲਾਜ਼ ਨੇ ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਈ.ਡਬਲਿਊ.ਐਸ. ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਰ.ਐਫ.ਏ. ਵਿੱਚ ਵਿਸਥਾਰਤ ਜਾਂਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

22. ਕਲਾਜ਼ 8.8 ਉਹ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨਾਲ ਨਿਬੜਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਬੈਂਕ ਇਕੱਲਾ ਕਰਜ਼ਦਾਤਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਐਫ.ਐਮ.ਜੀ. ਨੂੰ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਈ.ਡਬਲਿਊ.ਐਸ. ਦੇਖੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਬੈਂਕ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਆਰ.ਐਫ.ਏ. ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬੈਂਕ ਨੂੰ ਆਰ.ਐਫ.ਏ. ਸਥਿਤੀ ਉੱਤੇ ਅੰਤਿਮ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਹਰੀ ਆਡੀਟਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੈਂਕ ਨੂੰ ਯਾ

ਤਾਂ ਆਰ.ਐਫ.ਏ. ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ ਜਾਂ ਜਾਂਚ ਜਾਂ ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਆਡਿਟਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕ੍ਰਿਤ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ।

23. ਕਲਾਜ਼ 8.9 ਕੰਸੋਰਟੀਅਮ ਜਾਂ ਮਲਟੀਪਲ ਦੇ ਅਧੀਨ ਉਧਾਰ ਦੇਣ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ ਬੈਂਕਿੰਗ ਵਿਵਸਥਾ19. ਕਲਾਜ਼ 8.9.2 ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੇ ਬੈਂਕ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਹੈ ਇੱਕ MBA ਦੇ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਵਿੱਤ ਅਧਾਰਤ ਤਾਲਮੇਲ ਵਾਲੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਗਲੀਆਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ, ਫਾਲੋ-ਅਪਸ ਲਈ ਇੱਕ ਆਮ ਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲੀ ਰਣਨੀਤੀ 'ਤੇ, ਇਕਸਾਰ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵੇਰਵਿਆਂ ਅਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਆਦਾਨ-ਪ੍ਰਦਾਨ। ਧਾਰਾਵਾਂ 8.9.4 ਅਤੇ 8.9.5 ਇੱਕ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਖਾਤੇ ਦੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਧੋਖਾਧੜੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ:

“8.9.4 ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਿਆਰੀ ਖਾਤੇ ਜਾਂ ਐਨ.ਪੀ.ਏ. ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਆਰ.ਐਫ.ਏ. ਜਾਂ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕ੍ਰਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਫੈਸਲਾ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਹ ਇਸ ਬੈਂਕ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਖਾਤੇ ਦੀ ਆਰ.ਐਫ.ਏ. ਜਾਂ ਧੋਖਾਧੜੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਸੀ.ਆਰ.ਆਈ.ਐਲ.ਸੀ. ਪਲੈਟਫਾਰਮ ਉੱਤੇ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰੇ ਤਾਂ ਜੋ ਹੋਰ ਬੈਂਕ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ ਜਾਣ। ਜੇਕਰ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਬੈਂਕ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਇਸ ਪੜਾਅ ਉੱਤੇ ਹੀ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ ਤੇ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕ੍ਰਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਬੈਂਕ ਨੂੰ ਫਿਰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਦੀ ਖੋਜ ਦੇ 21 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ./ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਵੀ ਕੇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹੁਣ ਤੱਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹੋਰ, ਆਰ.ਐਫ.ਏ./ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਰਗੀਕਰਣ ਦੇ 15 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਜਿਸ ਬੈਂਕ ਨੇ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਲਾਲ ਝੰਡੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਜਾਂ ਧੋਖਾਧੜੀ ਖੋਜੀ ਹੈ, ਉਹ ਜੇ.ਐਲ.ਐਫ. ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਬੁਲਾਉਣ ਲਈ ਕੰਸੋਰਟੀਅਮ ਲੀਡਰ ਜਾਂ ਐਮ.ਬੀ.ਏ. ਅਧੀਨ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਕਰਜ਼ਦਾਤਾ ਨੂੰ ਕਹੇਗਾ ਤਾਂ ਜੋ ਮੁੱਦੇ ਉੱਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਅਜਿਹੀ ਮੀਟਿੰਗ ਦਾ ਜੇ.ਐਲ.ਐਫ. ਅਜਿਹੀ ਬੇਨਤੀ ਮਿਲਣ ਤੋਂ 15 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਸਹਿਮਤੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਬਹੁਮਤ ਦੇ ਨਿਯਮ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਕਮ ਤੋਂ ਕਮ 60% ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ ਵਾਲੇ ਬੈਂਕਾਂ ਵਿੱਚ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ, ਸਾਰੇ ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਲਾਲ ਝੰਡੀ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੰਸੋਰਟੀਅਮ ਲੀਡਰ ਜਾਂ ਐਮ.ਬੀ.ਏ. ਅਧੀਨ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਕਰਜ਼ਦਾਤਾ ਦੁਆਰਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਜਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਆਡਿਟ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕੰਸੋਰਟੀਅਮ ਜਾਂ ਮਲਟੀਪਲ-ਬੈਂਕਿੰਗ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਸਾਰੇ ਬੈਂਕ, ਅਜਿਹੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਲਾਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਗੇ।

8.9.5 ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਆਡਿਟ ਨੂੰ ਜੇ.ਐਲ.ਐਫ. ਮੀਟਿੰਗ ਦੁਆਰਾ ਆਡਿਟ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਤਾਰੀਖ ਤੋਂ ਅਧਿਕਤਮ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਅਵਧੀ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਆਡਿਟ ਦੇ ਪੂਰੇ ਹੋਣ ਦੇ 15 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਜੇ.ਐਲ.ਐਫ. ਮੁੜ ਇਕੱਠੀ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਖਾਤੇ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰੇਗੀ, ਜਾਂ ਤਾਂ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਜਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਬਹੁਮਤ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ। ਜੇਕਰ ਫੈਸਲਾ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕ□ਤ ਕਰਨ ਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਆਰ.ਐਫ.ਏ. ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਬੈਂਕਾਂ ਵਿੱਚ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਅਤੇ ਸੀ.ਆਰ.ਆਈ.ਐਲ.ਸੀ. ਪਲੈਟਫਾਰਮ ਤੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਇੱਕ ਹਫਤੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਦੇ 30 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਆਡਿਟ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਬੈਂਕ ਸੰਘ/ਐਮ.ਬੀ.ਏ. ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਬੈਂਕਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਨਾਲ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕਰਵਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਮਕਸਦ ਲਈ, ਜੇਕਰ ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਆਡਿਟ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਬੈਂਕ ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸੈਕਟਰ ਦਾ ਬੈਂਕ ਹੈ, ਤਾਂ ਸੰਘ/ਐਮ.ਬੀ.ਏ. ਵਿੱਚ ਖਾਤੇ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਵਾਲੇ ਪੀ.ਐਸ.ਯੂ. ਬੈਂਕ ਦੁਆਰਾ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਨਾਲ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ ਜਾਵੇਗੀ। ਜੇਕਰ ਸੰਘ/ਐਮ.ਬੀ.ਏ. ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਪੀ.ਐਸ.ਯੂ. ਬੈਂਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਾਂ ਇਹ ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸੈਕਟਰ ਬੈਂਕ/ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਬੈਂਕ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕਲਾ ਬੈਂਕ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਬੈਂਕ/ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਬੈਂਕ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਹਦਾਇਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਪਹਿਲੇ ਬੈਂਕ ਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਨੇ ਧੋਖਾਧੜੀ ਨੂੰ ਖੋਜਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸੰਘ/ਐਮ.ਬੀ.ਏ. ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ।

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

24. ਧਾਰਾ 8.9.4 ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਆਰ.ਐਫ.ਏ. ਜਾਂ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕ□ਤ ਕਰਨ ਦਾ

ਪ੍ਰਾਰੰਭਿਕ ਫੈਸਲਾ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਬੈਂਕ ਦੇ ਨਾਲ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਬੈਂਕ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕ□ਤ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਬੈਂਕ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਖਾਤੇ ਦੀ ਆਰ.ਐਫ.ਏ. ਜਾਂ ਧੋਖਾਧੜੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਲਾਰਜ ਕ੍ਰੈਡਿਟਸ ਦੀ ਸੈਂਟਰਲ ਰਿਪੋਜਿਟਰੀ ਪਲੈਟਫਾਰਮ 'ਤੇ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰੇ ਤਾਂ ਜੋ ਹੋਰ ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਜੇਕਰ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਬੈਂਕ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕ□ਤ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੂੰ ਖੋਜ ਦੇ 21 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ./ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਕੇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹੋਰ, 15 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਬੈਂਕ ਜੇ.ਐਲ.ਐਫ. ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਦੇ ਲਈ ਸੰਘ ਦੇ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜਾਂ ਐਮ.ਬੀ.ਏ. ਅਧੀਨ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਨੂੰ ਮੀਟਿੰਗ ਬੁਲਾਉਣ ਲਈ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇ.ਐਲ.ਐਫ. ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਬੁਲਾਉਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਮਿਲਣ ਤੋਂ 15 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੁਲਾਈ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜੇ.ਐਲ.ਐਫ. ਇੱਕ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕ□ਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਸਹਿਮਤੀ ਹੋਵੇ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ, ਧਾਰਾ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੁੱਲ ਕਰਜ਼ ਵਿੱਚ ਘੱਟੋ ਘੱਟ 60 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ ਵਾਲੇ ਬੈਂਕਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਬੈਂਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਲਾਲ ਝੰਡੀ ਦਿਖਾਈ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਘ ਦੇ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜਾਂ ਐਮ.ਬੀ.ਏ. ਅਧੀਨ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਕੀਤੀ ਜਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਆਡਿਟ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

25. ਧਾਰਾ 8.9.5 ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਆਡਿਟ ਨੂੰ ਜੇ.ਐਲ.ਐਫ. ਮੀਟਿੰਗ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰਤਾ ਦੇ ਦਿਨ ਤੋਂ 3 ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਆਡਿਟ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਦੇ 15 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਜੇ.ਐਲ.ਐਫ. ਨੂੰ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕ□ਤ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਸ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਡਿਟ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲਾ ਬੈਂਕ ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨ ਦੇ 30 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਬੈਂਕਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕਰਵਾਉਣੀ ਪਵੇਗੀ।

26. ਧਾਰਾ 8.11 ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨਾਲ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦਰਜ ਕਰਵਾਉਣ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਧਾਰਾ 8.11.1 ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਦੇ ਪਤਾ ਲੱਗਣ 'ਤੇ ਤੁਰੰਤ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨਾਲ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦਰਜ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕਰਵਾਉਣ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਗੁੰਮ ਹੋਣ, ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਅਣਉਪਲਬਧਤਾ, ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਦਾ ਫਰਾਰ ਹੋਣਾ, ਪੈਸੇ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਅਤੇ ਸੰਪਤੀ ਦੀ ਚੋਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਧੋਖਾਧੜੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੰਪਤੀ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਖਤਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

27. ਧੋਖਾਧੜੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਲਈ ਸਜ਼ਾਈ ਉਪਾਅ ਧਾਰਾ 8.12 ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ:

8.12 ਧੋਖਾਧੜੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਲਈ ਸਜ਼ਾਈ ਉਪਾਅ

8.12.1 ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਚੁੱਕਣ ਤੋਂ ਬਚਣ ਵਾਲੇ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਲਈ ਲਾਗੂ ਸਜ਼ਾਈ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਧੋਖਾਧੜੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਸਮੇਤ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਪ੍ਰਮੋਟਰ ਡਾਇਰੈਕਟਰ(ਾਂ) ਅਤੇ ਹੋਰ ਪੂਰੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਹ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਬੈਂਕਿੰਗ ਸਿਸਟਮ ਜਾਂ ਕੈਪੀਟਲ ਮਾਰਕੀਟਾਂ ਤੋਂ ਫੰਡ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਆਦਿ। ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਨੇ ਚੁੱਕਣ 'ਚ ਚੂਕ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਖਾਤੇ ਵਿੱਚ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਹ ਧੋਖਾਧੜੀ ਦੀ ਰਕਮ ਦੀ ਪੂਰੀ ਅਦਾਇਗੀ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਤੋਂ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦੀ ਅਵਧੀ ਲਈ ਸ਼ਡਿਊਲਡ ਕਮਰਸ਼ੀਅਲ ਬੈਂਕਾਂ, ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਤੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਐਨ.ਬੀ.ਐਫ.ਸੀ., ਨਿਵੇਸ਼ ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਆਦਿ ਤੋਂ ਬੈਂਕ ਫਾਇਨਾਂਸ ਲੈਣ ਤੋਂ ਵਰਜਿਤ ਹੋਣਗੇ। ਇਸ ਅਵਧੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਹ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸੰਸਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਜਿਹੇ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਨੂੰ ਕਰਜ਼ ਦੇਣ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ। ਸਜ਼ਾਈ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਗੈਰ-ਪੂਰੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰਾਂ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਨਾਮਜ਼ਦ ਡਾਇਰੈਕਟਰਾਂ ਅਤੇ ਸਵੈ-ਨਿਰਭਰ ਡਾਇਰੈਕਟਰਾਂ) 'ਤੇ ਸਿਰਫ ਦੁਰਲੱਭ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝ ਦੇ ਪੱਕੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ।

8.12.2 ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਰ.ਐਫ.ਏ. ਜਾਂ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਾਲੇ ਖਾਤੇ ਵਿੱਚ ਮੁੜ ਗਠਨ ਜਾਂ ਵਾਧੂ ਸੁਵਿਧਾਵਾਂ ਦੀ ਗ੍ਰਾਂਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਪਰੰਤੂ, ਧੋਖਾਧੜੀ/ਬੇਈਮਾਨੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਮੌਜੂਦਾ ਪ੍ਰਮੋਟਰਾਂ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਪ੍ਰਮੋਟਰਾਂ ਨਾਲ ਬਦਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਪਿਛਲੇ ਪ੍ਰਮੋਟਰਾਂ/ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੱਖ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬੈਂਕਾਂ

ਅਤੇ ਜੇ.ਐਲ.ਐਫ. ਅਜਿਹੇ ਖਾਤਿਆਂ ਦੇ ਮੁੜ ਗਠਨ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਆਪਕਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਪਿਛਲੇ ਪ੍ਰਮੋਟਰਾਂ/ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਖਿਲਾਫ ਕ੍ਰਿਮਿਨਲ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੇ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ।

8.12.3 ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਾਲੇ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਸੈਟਲਮੈਂਟ ਤਬ ਤੱਕ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਦ ਤੱਕ ਸ਼ਰਤਾਂ ਇਹ ਨਾ ਦਰਸਾਉਣ ਕਿ ਕ੍ਰਿਮਿਨਲ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗੀ।

8.12.4 ਉਪਰੋਕਤ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ – ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ, ਤੀਜੇ ਪਾਰਟੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬਿਲਡਰ, ਗੋਦਾਮ/ ਠੰਡਾ ਭੰਡਾਰਣ ਮਾਲਕ, ਮੋਟਰ ਵਾਹਨ/ ਟ੍ਰੈਕਟਰ ਡੀਲਰ, ਯਾਤਰਾ ਏਜੰਟ, ਆਦਿ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਰਕੀਟੈਕਟ, ਮੁੱਲਾਂਕਣਕਾਰ, ਚਾਰਟਰਡ ਅਕਾਉਂਟੈਂਟ, ਵਕੀਲ, ਆਦਿ ਵੀ ਜਿਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੇਕਰ ਉਹ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਮਨਜ਼ੂਰੀ/ਵਿਤਰਣ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਦੇ ਅੰਜਾਮ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਜਿਹੇ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਭਾਰਤੀ ਬੈਂਕ ਸੰਘ (ਆਈ.ਬੀ.ਏ.) ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨ।

8.12.5 ਆਈ.ਬੀ.ਏ. ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਤੀਜੇ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਾਮਲੀਅਤ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਮੌਕਾ ਵੀ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਸਾਮਾਨਿਆ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਆਈ.ਬੀ.ਏ., ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ, ਅਜਿਹੇ ਤੀਜੇ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਾਵਧਾਨੀ ਸੂਚੀਆਂ ਤਿਆਰ ਕਰੇਗਾ ਜੋ ਬੈਂਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ।"

(ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

28. ਧਾਰਾ 8.12.1 ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਹੈ ਕਿ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਡਿਫਾਲਟਰਾਂ ਉੱਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਦੰਡਾਤਮਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਧੋਖਾਧੜੀ ਨਾਲ ਕਰਜਾ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਉੱਤੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ ਜੇਕਰ ਉਹ ਬੈਂਕਿੰਗ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਅਤੇ ਵਿੱਤੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਫੰਡ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਹਨ। ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੌਰ ਤੇ, ਇਸ ਧਾਰਾ ਅਧੀਨ, ਧੋਖਾਧੜੀ ਨਾਲ ਕਰਜਾ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਮੋਟਰ, ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਅਤੇ ਕਰਜਾ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਹੋਰ ਪੂਰੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਹ ਧੋਖਾਧੜੀ ਨਾਲ ਕਰਜਾ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ੈਡਿਊਲਡ ਕਮਰਸ਼ੀਅਲ ਬੈਂਕਾਂ, ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਤੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਸਰਕਾਰੀ ਮਾਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਐਨ.ਬੀ.ਐਫ.ਸੀ., ਨਿਵੇਸ਼ ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਆਦਿ ਤੋਂ ਬੈਂਕਿੰਗ ਵਿੱਤ ਲੈਣ ਤੋਂ ਰੋਕਦੀ ਹੈ ਧੋਖਾਧੜੀ ਦੀ ਰਕਮ ਦੀ ਪੂਰੀ ਅਦਾਇਗੀ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਤੋਂ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਲਈ। ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਪੂਰੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਵੀ, ਇਹ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਵਿੱਤੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਧੋਖਾਧੜੀ ਨਾਲ ਕਰਜਾ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮੋਟਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਕਰਜਾ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਧਾਰਾ 8.12.2 ਅਧੀਨ, ਧੋਖਾਧੜੀ ਨਾਲ ਕਰਜਾ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬੈਂਕਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਵਿੱਤੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੁਨਰਗਠਨ ਜਾਂ ਵਾਧੂ ਸੁਵਿਧਾਵਾਂ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ।

D.2 ਆਡੀ ਅਲਟੇਰਮ ਪਾਰਟੇਮ

29. ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤ ਕੇਵਲ ਕਾਨੂੰਨੀ ਰਸਮੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਉਹ ਸੁਭਾਵਿਕ ਦਾਇਤਵਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤ ਮਨਮਾਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਗਾਰੰਟੀ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਦੋਨੋਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਅਤੇ ਸਮਗਰੀ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ, ਨਿਆਂਕੀ, ਅਰਧ-ਨਿਆਂਕੀ, ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ। ਭਾਰਤੀ ਨਿਆਂਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਦੋ ਮੌਲਿਕ ਸਿਦਾਂਤ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਨਾਲ ਸਥਾਪਿਤ ਹਨ: (i) ਨੇਮੋ ਜੁਡੇਕਸ ਇਨ ਕਾਉਸਾ ਸੁਆ, ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣੇ ਹੀ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜੱਜ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ; ਅਤੇ (ii) ਆਡੀ ਅਲਟੇਰਮ ਪਾਰਟੇਮ, ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ, ਨਿਆਂਕੀ ਜਾਂ ਅਰਧ-ਨਿਆਂਕੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਣਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤਾਂ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਕਰਨ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮਾਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ। ਕਿਹੇ

ਗਏ ਸਿਦਾਂਤਾਂ ਦੀ ਲਾਗੂਤਾ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ, ਸਪੱਸ਼ਟ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਉਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਮੂਲ ਯੋਜਨਾ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਕਸਰਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਮਕਸਦ, ਅਤੇ ਉਸ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਕਸਰਤ ਦਾ ਅੰਤਮ ਪ੍ਰਭਾਵ।

30. ਜਦੋਂ ਕਰਜਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਤਰਕ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬੈਂਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕਰਜਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਖਾਤਿਆਂ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵਰਗੀਕ੍ਰਿਤ ਕਰਨਾ ਫਰਾਡਸ ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਧੀਨ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ, ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਅਤੇ ਕਰਜਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਬੈਂਕ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਤਰਕ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਸਿਦਾਂਤ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਅਪਰਾਧਿਕ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਦੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤ ਇਕ ਅਪਰਾਧਿਕ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਦੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਇਕ ਲਗਾਤਾਰ ਸਥਿਤੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਬਨਾਮ ਡਬਲਿਊ ਐਨ ਚੱਢਾ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਇਕ ਦੋ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹਰ ਇਕ ਅਪਰਾਧਿਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇਣਾ ਕਾਰਵਾਈ ਖਿਲਾਫ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ "ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਨਿਰਾਸ਼ ਕਰੇਗਾ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਅਨੁਸਾਰ ਤੁਰੰਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪਾਏਗਾ, ਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਤਾਂ ਨੂੰ ਹਰਾਏਗਾ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬੇਜਾਨ, ਬੇਤੁਕਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਬਣਾ ਦੇਵੇਗਾ।"22SUPERSCRIPT ਫਿਰ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਇਕ ਦੋ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ ਵਿੱਚ ਅੰਜੂ ਚੌਧਰੀ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ23SUPERSCRIPT ਨੇ ਦੁਹਰਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸੰਹਿਤਾ, 1973 ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਦੇ ਰਜਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਣਵਾਈ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ।

31. ਫਰਾਡਸ ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅਧਿਆਇ VIII ਵਿੱਚ ਬੈਂਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਰਜਾ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਖਿਲਾਫ ਇਕ ਅਪਰਾਧਿਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਲਈ ਅਪਣਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਵਿਸਥਾਰਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਕਤ ਅਧਿਆਇ ਅਧੀਨ, ਕਰਜਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਕਰਜਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕ੍ਰਿਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕਰਜਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਖਾਤੇ ਦੀ ਵਰਗੀਕਰਨ ਸਿਰਫ ਪ੍ਰਵਰਤਨ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਅਪਰਾਧਿਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਨੂੰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੈ ਜਾਂਦਾ; ਇਸ ਨਾਲ ਕਰਜਾ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਧਾਰਾ 8.12 ਅਧੀਨ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਦੰਡਾਤਮਕ ਪਰਿਣਾਮ ਵੀ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ।

32. ਫਰਾਡਸ ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਧੀਨ ਸੂਚਿਤ ਰਾਏ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਸੁਭਾਵ ਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਅਤੇ ਕਰਜਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਬੈਂਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਲਿਖਤੀ ਸਬਮਿਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਹ ਇਕ ਸੈਟਲਡ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਿਦਾਂਤ ਹੈ ਕਿ ਆਡੀ ਅਲਟੇਰਮ ਪਾਰਟੇਮ ਦਾ ਨਿਯਮ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨਿਆਇਕ ਅਤੇ ਅਰਧ-ਨਿਆਇਕ ਫੰਕਸ਼ਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ।24SUPERSCRIPT ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਇਕ ਸੈਟਲਡ ਸਥਿਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਕਾਰਵਾਈ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਇਕਾਈ ਲਈ ਨਾਗਰਿਕ ਪਰਿਣਾਮਾਂ ਵਿੱਚ ਨਤੀਜਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।

33. ਉੜੀਸਾ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਡਾ. (ਮਿਸ) ਬਿਨਾਪਾਨੀ ਦੇਈ25SUPERSCRIPT ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਦੋ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਹਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਿਸ ਕੋਲ ਸਜ਼ਾਤਮਕ ਜਾਂ ਨੁਕਸਾਨਦਾਇਕ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਉਚਿਤ ਮੌਕਾ ਦੇਣ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹੋਰ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਕਾਰਵਾਈ ਜੋ ਨਾਗਰਿਕ ਪਰਿਣਾਮਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਰੂਪ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ:

“9. […] ਉਸ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਇਹ ਨਿਯਮ ਨਿਆਇਕ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਸਮੂਹਾਂ ਉੱਤੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕ ਪਰਿਣਾਮਾਂ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਉੱਤੇ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਉਣ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਮੌਲਿਕ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਰਾਜ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਮਨਮਾਨੀ ਅਧਿਕਾਰਤਾ ਦੀ ਕਸਰਤ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਨਿਆਇਕ ਤੌਰ ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਉਸ ਕਾਰਜ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਤੋਂ ਹੀ ਉਪਜਦਾ ਹੈ: ਇਸ ਨੂੰ ਵਧੀਆ ਦਿਖਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਆਇਕ ਤੌਰ ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਉਸ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਵਰਤਣ ਵਿੱਚ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਨਿਆਇਕ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਅਣਦੇਖੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ

ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਆਦੇਸ਼ ਇੱਕ ਨਿਰਰਥਕਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਰਾਜ ਦੇ ਮੌਲਿਕ ਸੰਕਲਪ ਦਾ ਇੱਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸੰਕਲਪ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ।"

34. ਮਨੇਕਾ ਗਾਂਧੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ26$_{SUPERSCRIPT}$ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਸੱਤ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਅਧਿਕਾਰਤਾ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਨਾਗਰਿਕ ਪਰਿਣਾਮਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਲੜੀ ਵਿੱਚ ਮੁੜ ਮੁੜ ਕੇ ਦੁਹਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸਥਾਪਿਤ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਠਣ ਵਾਲਾ ਅਗਲਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਕਿ 'ਨਾਗਰਿਕ ਪਰਿਣਾਮਾਂ' ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਦਾਇਰਾ ਕੀ ਹੈ।

35. ਮੋਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਬਨਾਮ ਮੁੱਖ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ27 ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ 'ਨਾਗਰਿਕ ਪਰਿਣਾਮਾਂ' ਦਾ ਮਤਲਬ ਸਿਰਫ ਜਾਇਦਾਦ ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਬਲਕਿ ਨਾਗਰਿਕ ਆਜ਼ਾਦੀਆਂ, ਮਾਦੀ ਵੰਚਨਾਂ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਧਨਾਤਮਕ ਨੁਕਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਇਨਕਾਰ ਨਾਗਰਿਕ ਪਰਿਣਾਮਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਡੀ ਕੇ ਯਾਦਵ ਬਨਾਮ ਜੇ ਐਮ ਏ ਇੰਡਸਟਰੀਜ28 ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ "ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਇੱਕ ਨਾਗਰਿਕ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਨਾਗਰਿਕ ਪਰਿਣਾਮਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।"

36. ਕੈਨਰਾ ਬੈਂਕ ਬਨਾਮ ਵੀ ਕੇ ਅਵਸਥੀ29$_{SUPERSCRIPT}$ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਦੋ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ ਨੇ ਪ੍ਰਾਕਿਰਤਿਕ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ, ਦਾਇਰਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਨਾਗਰਿਕ ਨਤੀਜਿਆਂ ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ:

14. ਹਾਲ ਦੇ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਕਿਰਤਿਕ ਨਿਆਂ ਦੀ ਅਵਧਾਰਨਾ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਬਦਲਾਅ ਆਇਆ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਕਿਰਤਿਕ ਨਿਆਂ ਦੇ ਨਿਯਮ ਹਮੇਸ਼ਾ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਉਸ ਅਧੀਨ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਅਧੀਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਫਰਜ਼ ਦੀ ਕਿਸਮ ਤੋਂ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜਾ ਪ੍ਰਾਕਿਰਤਿਕ ਨਿਆਂ ਦਾ ਨਿਯਮ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਸੰਦਰਭ ਕੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੱਦ ਤੱਕ ਉਸ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੱਥ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ, ਅਤੇ ਉਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਅਧੀਨ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਨਿਆਂਕੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਪੁਰਾਣਾ ਫਰਕ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਨਾਗਰਿਕ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਕਿਰਤਿਕ ਨਿਆਂ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ "ਨਾਗਰਿਕ ਨਤੀਜੇ" ਨਾ ਸਿਰਫ ਜਾਇਦਾਦ ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਨਾਗਰਿਕ ਆਜ਼ਾਦੀਆਂ, ਮਾਦੀ ਵੰਚਨਾਂ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਧਨਾਤਮਕ ਨੁਕਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਛਤਰ ਹੇਠ ਹਰ ਉਹ ਚੀਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਨਾਗਰਿਕ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ।

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

ਨਾਗਰਿਕ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹਰੇਕ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਕਿਰਤਿਕ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਾਗਰਿਕ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਉਲੰਘਣ ਨਾ ਸਿਰਫ ਜਾਇਦਾਦ ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਨਾਗਰਿਕ ਆਜ਼ਾਦੀਆਂ, ਮਾਦੀ ਵੰਚਨਾਂ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਧਨਾਤਮਕ ਨੁਕਸਾਨਾਂ ਦੇ ਵੀ ਹਨ।

37. ਅਗਲਾ ਸਵਾਲ ਜੋ ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਫਰਾਡਾਂ 'ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਧੀਨ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਦੇ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕ੍ਰਿਤ ਕਰਨਾ ਨਾਗਰਿਕ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੈ।

38. ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਅਤੇ ਕਰਜ਼ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਬੈਂਕਾਂ ਨੇ ਤਰਕ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਫਰਾਡਾਂ 'ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕਲੋਜ਼ 8.12.1 ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਨਾਗਰਿਕ ਨਤੀਜੇ ਉਚਿਤ ਹਨ। ਇਸ ਕਲੋਜ਼ ਅਧੀਨ, ਕਰਜ਼ਦਾਰ, ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਪ੍ਰਮੋਟਰਾਂ ਅਤੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰਾਂ ਸਮੇਤ, ਨੂੰ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਲਈ, ਅਤੇ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਅੱਗੇ, ਵਿੱਤੀ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕਰੈਡਿਟ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਤੋਂ ਕਰੈਡਿਟ ਲੈਣ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਅਤੇ ਕਰਜ਼ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਬੈਂਕਾਂ ਅਨੁਸਾਰ,

ਅਜਿਹੀ ਪਾਬੰਦੀ ਨੂੰ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਮਾਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਫਰਾਡਾਂ 'ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਬੈਂਕਿੰਗ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਗੰਭੀਰ ਨਾਗਰਿਕ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ।

39. ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਉੱਤੇ ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਸਬੰਧੀ ਧਾਰਾ 8.12 ਕਰਜਾ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਦੰਡਾਤਮਕ ਉਪਾਯਾਂ ਨਾਲ ਨਿਪਟਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 8.12.1 ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਚੁੱਕਣ ਤੋਂ ਬਚਣ ਵਾਲਿਆਂ ਉੱਤੇ ਲਾਗੂ ਦੰਡਾਤਮਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਧੋਖਾਧੜੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਰਜਾ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਉੱਤੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਰਜਾ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਪ੍ਰਮੋਟਰਾਂ ਅਤੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਚੁੱਕਣ ਤੋਂ ਬਚਣ ਵਾਲੇ ਉੱਤੇ ਮਾਸਟਰ ਸਰਕੁਲਰ ਅਨੁਸਾਰ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਪਰਿਣਾਮ ਜਾਹ ਡਵੈਲਪਰਜ਼ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਕੱਢੇ ਗਏ ਹਨ:

“9. […] ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਚੁੱਕਣ ਤੋਂ ਬਚਣ ਵਾਲਾ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਗੰਭੀਰ ਪਰਿਣਾਮ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਪਰਿਣਾਮ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ:

(a) ਕਿਸੇ ਵੀ ਬੈਂਕ/ਵਿੱਤੀ ਸੰਸਥਾ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਵਾਧੂ ਸੁਵਿਧਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ [ਪੈਰਾ 2.5(a)]।

(b) ਉਦਯੋਗਪਤੀ/ਪ੍ਰਮੋਟਰਾਂ ਨੂੰ 5 ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਸੰਸਥਾਗਤ ਵਿੱਤ ਤੋਂ ਵਾਰਜਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ [ਪੈਰਾ 2.5(a)]।

(c) ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ [ਪੈਰਾ 2.5(b)]।

(d) ਬੈਂਕਾਂ ਅਤੇ ਵਿੱਤੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਚੁੱਕਣ ਤੋਂ ਬਚਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਵਿੱਚ ਸਕਰਿਆ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਅਪਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ [ਪੈਰਾ 2.5(c)]।

(e) ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਚੁੱਕਣ ਤੋਂ ਬਚਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਪ੍ਰਮੋਟਰ/ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਰਜਾ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਕੰਪਨੀ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ [ਪੈਰਾ 2.5(d)]।

(f) ਦਿਵਾਲਿਆ ਅਤੇ ਦਿਵਾਲਿਆਪਨ ਕੋਡ, 2016 ਦੀ ਧਾਰਾ 29-ਏ ਅਨੁਸਾਰ, ਇੱਕ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਚੁੱਕਣ ਤੋਂ ਬਚਣ ਵਾਲਾ ਹੱਲ ਦਾਖਲਾਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।”

40. ਉਪਰੋਕਤ ਪਰਿਣਾਮਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ, ਕਰਜਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਉੱਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਧੀਨ ਹੋਰ ਵੀ ਪਰਿਣਾਮਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ:

a) ਕਿਸੇ ਆਰ.ਐਫ.ਏ. ਜਾਂ ਧੋਖਾਧੜੀ ਖਾਤਿਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮੁੜ ਸੰਰਚਨਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ (ਧਾਰਾ 8.12.2) [ਡਾ. ਧਨੰਜ□ ਵਾਈ ਚੰਦ੍ਰਚੂੜ, ਸੀ.ਜੇ.ਆਈ.]

b) ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸ਼ਰਤਾਂ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਨਾ ਕਰਨ ਕਿ ਆਪਰਾਧਿਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗੀ, ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਾਲੇ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਮਝੌਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ (ਧਾਰਾ 8.12.3)

ਉਪਰੋਕਤ ਨਤੀਜੇ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਫਰੇਂਡਸ ਉੱਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਧੀਨ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਦੇ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਰਨਾ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਲਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਗਰਿਕ ਨਤੀਜੇ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਰਨਾ ਨਾ ਸਿਰਫ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਨਤੀਜਾ ਹੈ, ਪਰ ਧਾਰਾਵਾਂ 8.12.1 ਅਤੇ 8.12.3 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹੋਰ ਦੰਡਾਤਮਕ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕ ਨਤੀਜੇ ਵੀ ਹਨ। ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਨੇ ਜਾਹ ਡਿਵੈਲਪਰਜ਼ (ਸੁਪਰਾ) 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਧਾਰਾ 8.12.1 ਅਧੀਨ ਸੰਸਥਾਗਤ ਵਿੱਤ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਾਰਜਿਤ ਕਰਨਾ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਦੇ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਉੱਤੇ ਅਸਰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਅਤੇ ਕਰਜ਼ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਬੈਂਕਾਂ ਨੇ ਤਰਕ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਾਹ ਡਿਵੈਲਪਰਜ਼ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਿਰੀਖਣਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨਾ ਗਲਤ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਫੈਸਲਾ ਇੱਕ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਨੂੰ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਡਿਫਾਲਟਰ ਵਜੋਂ

ਵਰਗੀਕਰਨ ਨਾਲ ਨਿਪਟਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਾਂ ਦਾ ਸੈੱਟ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਦੇ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕਰਨ ਨਾਲ ਨਿਪਟਦਾ ਹੈ।

41. ਜਾਹ ਡਿਵੈਲਪਰਜ਼ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਸਵਾਲ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਸਨੂੰ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਡਿਫਾਲਟਰ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਸਟਰ ਸਰਕੁਲਰ ਉੱਤੇ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਡਿਫਾਲਟਰਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਐਲਾਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਵ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਨੂੰ ਮਾਸਟਰ ਸਰਕੁਲਰ ਉੱਤੇ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਡਿਫਾਲਟਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਘਰੇਲੂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੌਰਾਨ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਵ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਡਿਫਾਲਟਰਾਂ ਉੱਤੇ ਮਾਸਟਰ ਸਰਕੁਲਰ ਦਾ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 3 ਇੱਕ ਦੋ-ਪੱਧਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਡਿਫਾਲਟਰ ਦੀ ਪਛਾਣ ਲਈ। ਪਹਿਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ, ਇੱਕ ਪਹਿਲੀ ਕਮੇਟੀ ਜਿਸਦੀ ਅਗਵਾਈ ਇੱਕ ਐਕਜ਼ੀਕਿਊਟਿਵ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜਾਂ ਬਰਾਬਰ ਅਤੇ ਬੈਂਕ ਦੇ ਦੋ ਹੋਰ ਸੀਨੀਅਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਡਿਫਾਲਟ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਇਹ ਨਿਸਚਿਤ ਕਰਕੇ ਕਿ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਡਿਫਾਲਟ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮੋਟਰਾਂ/ ਪੂਰੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਸ਼ੋਅ-ਕਾਰਨ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਤੱਥ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਡਿਫਾਲਟ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਨਾਲ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਲੋੜ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਅਤੇ ਕਰਜ਼ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਪ੍ਰਮੋਟਰ/ ਪੂਰੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਨੂੰ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸੁਣਵਾਈ ਵੀ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪੜਾਅ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਇੱਕ ਹੋਰ ਕਮੇਟੀ ਦੁਆਰਾ ਸਮੀਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਰਿਵਿਊ ਕਮੇਟੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਨੂੰ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਡਿਫਾਲਟਰ ਵਜੋਂ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਡਿਫਾਲਟਰਾਂ ਉੱਤੇ ਮਾਸਟਰ ਸਰਕੁਲਰ ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਹੈ।

ਧੋਖਾਧੜੀ ਲਈ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਦੇ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕ□ਤ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼। ਪਰੰਤੂ, ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ 'ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕਲਾਜ 8.12.1 ਦੇ ਅਧੀਨ, ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਡਿਫਾਲਟਰਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਜੁਰਮਾਨਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਧੋਖਾਧੜੀ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਡਿਫਾਲਟਰ ਨੂੰ ਐਲਾਨਣ ਲਈ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਤਰੀਕਾ ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ ਜੋ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਦੇ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕ□ਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਹ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਗੇ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਉਲਲੇਖ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ 'ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਧੀਨ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕ□ਤ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਦੇ ਖਾਤੇ ਕੁਝ ਵਾਧੂ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਗੇ ਜੋ ਕਲਾਜ਼ 8.12.2 ਅਤੇ 8.12.3 ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਚੂੰਕਿ ਦੋ ਪਰਿਪੱਤਰਾਂ ਤੋਂ ਬਹਿਣ ਵਾਲੇ ਨਤੀਜੇ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਜਾਹ ਡਿਵੈਲਪਰਜ਼ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਨੂੰ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਡਿਫਾਲਟਰ ਐਲਾਨਣ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਵਲੋਕਨ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ। ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਵਲੋਕਨ ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ:

24. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਨਜ਼ਰੀਏ ਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਅਨੁਚਛੇਦ 19(1)(g) ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਪਲ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਡਿਫਾਲਟਰ ਐਲਾਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਵਪਾਰ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ 'ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ 'ਤੇ ਸਿੱਧਾ ਅਤੇ ਤੁਰੰਤ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬੈਂਕ/ਵਿੱਤੀ ਸੰਸਥਾ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਵਾਧੂ ਸੁਵਿਧਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਅਤੇ ਉਦਯੋਗਪਤੀਆਂ/ਪ੍ਰਮੋਟਰਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜ ਸਾਲ ਲਈ ਸੰਸਥਾਗਤ ਵਿੱਤ ਤੋਂ ਵਾਰਜਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਬੈਂਕ/ਵਿੱਤੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਡਿਫਾਲਟਰ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਵੀ ਬਦਲ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਡਿਫਾਲਟਰ ਦਾ ਪ੍ਰਮੋਟਰ/ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਪ੍ਰਮੋਟਰ ਜਾਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਦਿਵਾਲੀਆ ਅਤੇ ਦਿਵਾਲਾ ਕੋਡ, 2016 ਦੀ ਧਾਰਾ 29-ਏ ਅਧੀਨ, ਇੱਕ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਡਿਫਾਲਟਰ ਹੱਲ ਅਰਜ਼ੀਦਾਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ। ਇਹਨਾਂ ਗੰਭੀਰ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸੋਧੀ ਗਈ ਪਰਿਪੱਤਰ, ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਕਾਰਨ, ਤਰਕਸੰਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

ਜਾਹ ਡਿਵੈਲਪਰਜ਼ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਡਿਫਾਲਟਰਾਂ 'ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਪਰਿਪੱਤਰ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤਾਂ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਕੇ ਸਮਝਿਆ। ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇਹ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ: (i) ਪਹਿਲੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਆਪਣਾ ਆਦੇਸ਼ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; (ii) ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਪਹਿਲੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਖਿਲਾਫ ਲਿਖਤੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਦਾਇਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ (iii) ਸਮੀਖਿਆ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਤਰਕਸੰਗਤ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਨੂੰ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

42. ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਦੇ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਧੀਨ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕਰਣ ਕਰਨਾ ਵਿਰਤੂਅਲੀ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਲਈ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਫ੍ਰੀਜ਼ ਨੂੰ ਅਗਵਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਵਿੱਤੀ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਅਤੇ ਪੂੰਜੀ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵਿੱਤ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵਰਜਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵਿੱਤ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਲਈ ਘਾਤਕ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਇਸਨੂੰ ਇਸਦੀ 'ਨਾਗਰਿਕ ਮੌਤ' ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਇਲਾਵਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 19(1)(g) ਅਧੀਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਤੋਂ। ਚੂੰਕਿ ਵਰਜਿਤ ਕਰਨਾ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਇਕਾਈ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਅਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਮੌਲਿਕ ਹੈ ਕਿ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਜਿਸ ਖਿਲਾਫ ਵਰਜਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਸੱਚਮੁੱਚ, ਵਰਜਿਤ ਕਰਨਾ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਨੂੰ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਲੈਕਲਿਸਟ ਕਰਨ ਵਰਗਾ ਹੈ। ਬਲੈਕ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸ਼ਬਦਕੋਸ਼30$_{\text{SUPERSCRIPT}}$ ਸ਼ਬਦ 'ਬਲੈਕਲਿਸਟ' ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਿਭਾਸਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ:

“ਇੱਕ ਸੂਚੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਬਚਣ, ਵਿਰੋਧ ਜਾਂ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਲਈ ਚਿੰਨ੍ਹਿਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਟਰੇਡ-ਯੂਨੀਅਨ “ਬਲੈਕਲਿਸਟ” ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਇਸਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਾਂ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਵਾਣਿਜਿਕ ਏਜੰਸੀ ਜਾਂ ਵਪਾਰਕ ਸੰਘ ਦੁਆਰਾ ਦਿਵਾਲੀਆ ਜਾਂ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸੂਚੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।”

(ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪੀ ਰਾਮਨਾਥ ਅਯਿਯਰ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਲੈਕਸੀਕਨ31$_{\text{SUPERSCRIPT}}$ ਸ਼ਬਦ “ਬਲੈਕਲਿਸਟ” ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਿਭਾਸਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ:

“ਬਲੈਕ ਲਿਸਟ ਉਹ ਸੂਚੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਫਰਮਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਖਿਲਾਫ ਇਸਦੇ ਸੰਕਲਪਕ ਜਨਤਾ ਨੂੰ, ਜਾਂ ਜਨਤਾ ਦੇ ਕਿਸੇ ਭਾਗ ਨੂੰ, ਚੇਤਾਵਨੀ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ; ਇੱਕ ਸੂਚੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਹਨ ਜੋ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਜਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਕਰਨਾ ਸਲਾਹਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਟਾਕ ਐਕਸਚੇਂਜ ਤੇ ਡਿਫਾਲਟਰਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਸੂਚੀ ਇੱਕ ਬਲੈਕ ਲਿਸਟ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਨਾਮ ਅਜਿਹੀ ਬਲੈਕ ਲਿਸਟ 'ਤੇ ਰੱਖਣਾ ਕਾਰਵਾਈਯੋਗ ਹੈ; ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਸੂਚੀ ਦਾ ਹੋਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਇੰਜੰਕਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਰੋਕਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।”

(ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

43. ਇੱਕ ਬਲੈਕਲਿਸਟ ਹੈ: (i) ਇੱਕ ਸੂਚੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਿਵਾਲੀਆ ਜਾਂ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਵਾਣਿਜਿਕ ਏਜੰਸੀ ਜਾਂ ਵਪਾਰਕ ਸੰਘ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹਨ; ਅਤੇ (ii) ਇੱਕ ਸੂਚੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਹਨ ਜੋ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਜਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਕਰਨਾ ਸਲਾਹਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਅੱਗੇ, ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਅਤੇ ਕਰਜ਼ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਬੈਂਕਾਂ ਨੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਥਾਗਤ ਵਿੱਤ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਵਰਜਿਤ ਕਰਨਾ ਨਾ ਸਿਰਫ ਉਹੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਬੈਂਕਾਂ ਵਿੱਚ ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਵੀ ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਬੇਈਮਾਨ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਨਿਪਟਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਹੈ। ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕਲੋਜ਼ 8.12.1 ਅਧੀਨ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਨੂੰ ਵਰਜਿਤ ਕਰਨਾ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਨੂੰ ਬੈਂਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਅਤੇ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਦੇ ਯੋਗ ਨਾ ਹੋਣ ਲਈ ਬਲੈਕਲਿਸਟ ਕਰਨ ਵਰਗਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਲਗਾਤਾਰ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਬਲੈਕਲਿਸਟ 'ਤੇ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

44. ਇਰੂਸੀਅਨ ਉਪਕਰਣ ਅਤੇ ਰਸਾਇਣ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ32SUPERSCRIPT, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਅੱਗੇ ਮੁੱਦਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਬਲੈਕਲਿਸਟ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਣਵਾਈ ਲਈ ਨੋਟਿਸ ਦੇਣ ਦਾ ਹੱਕ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਚੂੰਕਿ ਬਲੈਕਲਿਸਟਿੰਗ ਬਲੈਕਲਿਸਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਉੱਤੇ ਅਸਰ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉੱਚਿਤ ਖੇਡ ਦੇ ਮੂਲ ਸਿਧਾਂਤ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ:

“20. ਬਲੈਕਲਿਸਟਿੰਗ ਦਾ ਅਸਰ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਲਾਭਕਾਰੀ ਸੰਬੰਧ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਲਾਭ ਤੋਂ ਵਾਂਝਿਆ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਬਲੈਕਲਿਸਟਿੰਗ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਅਯੋਗਤਾ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਦਾ ਤੱਥ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਹੈ ਕਿ ਸੰਬੰਧਿਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਇਕ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਣ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਚਿਤ ਖੇਡ ਦੇ ਮੂਲ ਸਿਧਾਂਤ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਬੰਧਿਤ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਬਲੈਕਲਿਸਟਿੰਗ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣਾ ਪੱਖ ਰੱਖਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।”

45. ਜੋਸਫ ਵਿਲੰਗਦਨ ਬਨਾਮ ਐਕਜਿਕਿਊਟਿਵ ਇੰਜੀਨੀਅਰ33SUPERSCRIPT, ਇਸ ਦੋ-ਜੱਜ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੁੱਦਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਠੇਕੇਦਾਰ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਸੁਣਵਾਈ ਦੇ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਹੋਰ ਕੋਈ ਵੀ ਠੇਕਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣਾ। ਨੋਟਿਸ ਦੇ ਮੁੱਖ ਵਾਕ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ ਸਨ:

“ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ... ਕਿ ਕਿਉਂ ਨਾ ਕੰਮ ਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਜੋਖਮ ਅਤੇ ਨੁਕਸਾਨ ਉੱਤੇ ਹੋਰ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਵਰਨਾ ਵਿਵਸਥਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਕ ਨਾਕਾਮ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵਾਰਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ....”

(ਜੋਰ ਮੂਲ ਵਿੱਚ)

ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਰੂਸੀਅਨ ਉਪਕਰਣ ਅਤੇ ਰਸਾਇਣ ਲਿਮਿਟੇਡ (ਉੱਪਰੋਕਤ) ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਜੋ ਐਕਜਿਕਿਊਟਿਵ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਨੂੰ ਠੇਕੇਦਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਪਰਯਾਪਤ ਮੌਕਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ।

32SUPERSCRIPT (1975) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 70

33 (1978) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 36

46. ਰਘੁਨਾਥ ਠਾਕੁਰ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ34, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਦੋ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਚੂੰਕਿ ਬਲੈਕਲਿਸਟਿੰਗ ਨਾਗਰਿਕ ਪਰਿਣਾਮਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਬਲੈਕਲਿਸਟਿੰਗ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸਿਰਫ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ:

"4. [...] ਜਿਹੜੇ ਤਰਕ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੋਟਿਸ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜਵਾਬਦੇਹ ਸਹੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਨਿਯਮ ਦਾ ਅਨੁਸਰਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਜੋ ਨਾਗਰਿਕ ਪਰਿਣਾਮ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਉਦਯੋਗਾਂ ਵਿੱਚ ਬਲੈਕਲਿਸਟ ਕਰਨਾ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਲਈ ਨਾਗਰਿਕ ਪਰਿਣਾਮ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਨਿਯਮ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਨਾ ਕਰਨ, ਇਹ ਇੱਕ ਮੌਲਿਕ ਸਿਦਾਂਤ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਖਿਲਾਫ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਵ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। [...]"34SUPERSCRIPT

47. ਗੋਰਖਾ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸੇਵਾਵਾਂ ਬਨਾਮ ਸਰਕਾਰ (ਐਨ.ਸੀ.ਟੀ. ਦਿੱਲੀ)35SUPERSCRIPT, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਅੱਗੇ ਮੁੱਦਾ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਸੀ ਕਿ ਬਲੈਕਲਿਸਟ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸ਼ੋ-ਕਾਰਨ ਨੋਟਿਸ ਦਾ ਰੂਪ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਕੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਇੱਕ ਦੋ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ ਨੇ ਮੁਸ਼ਾਹਦਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਬਲੈਕਲਿਸਟ ਕਰਨਾ ਕਲੰਕਿਤ ਹੈ। ਸੰਬੰਧਿਤ ਮੁਸ਼ਾਹਦਾ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

16. ਇਹ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦਾ ਆਮ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਕਿ ਬਲੈਕਲਿਸਟਿੰਗ ਨੂੰ ਸ਼ੋ-ਕਾਰਨ ਨੋਟਿਸ ਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਨਾਲ ਸਥਾਪਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵਧਾਇਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਬਲੈਕਲਿਸਟਿੰਗ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਖਿਲਾਫ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਮੌਕਾ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਦਾ ਇੱਕ ਵੈਧ ਅਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਤਰਕ ਹੈ। ਬਲੈਕਲਿਸਟਿੰਗ ਨਾਲ ਕਈ ਨਾਗਰਿਕ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਬੁਰੇ ਪਰਿਣਾਮ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ "ਨਾਗਰਿਕ ਮੌਤ" ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਲੈਕਲਿਸਟਿੰਗ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਆਦੇਸ਼ ਕਲੰਕਿਤ ਸੁਭਾਵ ਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਟੈਂਡਰਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਲੈਣ ਤੋਂ ਰੋਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਠੇਕਿਆਂ ਦੇ ਅਵਾਰਡ ਤੋਂ ਰੋਕਣਾ।

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

48. ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਦੇ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕਰਣ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਨੂੰ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਸੰਸਥਾਗਤ ਵਿੱਤ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਉੱਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਨਾਗਰਿਕ ਪਰਿਣਾਮ ਵੀ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਨੂੰ ਸੰਸਥਾਗਤ ਵਿੱਤ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਉੱਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕਲੋਜ਼ 8.12.1 ਅਧੀਨ। ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕਰਣ ਕਰਨ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾ ਕੇਵਲ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਅਤੇ ਗੁਡਵਿਲ ਉੱਤੇ ਅਸਰ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਨਾਮ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਉੱਤੇ ਵੀ ਅਸਰ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ।

49. ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਪਬਲਿਕ ਕੰਸਰਨ ਫਾਰ ਗਵਰਨੈਂਸ ਟ੍ਰੱਸਟ36, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਇੱਕ ਦੋ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਥਾਰਿਟੀ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਫੈਸਲਾ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਮਾਣ-ਸਨਮਾਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਨਤੀਜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਥਾਰਿਟੀ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਫੈਸਲਾ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਮਾਣ-ਸਨਮਾਨ ਨੂੰ ਮਾੜੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ:

“41. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਣ-ਸਨਮਾਨ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਦਾ ਵੀ ਹੱਕ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਅਥਾਰਿਟੀ ਕਾਨੂੰਨ ਅਧੀਨ ਉਸ ਉੱਤੇ ਲਾਦੇ ਗਏ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਦੌਰਾਨ, ਨਿੱਜੀ ਮਾਣ-ਸਨਮਾਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾੜੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ ਤੇ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨੂੰ ਨਿਆਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ।”

50. ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਅਤੇ ਕਰਜ਼ਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਬੈਂਕਾਂ ਨੇ ਪੀਅਰਲੈਸ ਜਨਰਲ ਫਾਇਨਾਂਸ ਅਤੇ ਇਨਵੈਸਟਮੈਂਟ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਆਫ ਇੰਡੀਆ37, ਜੋਸਫ ਕੁਰੁਵਿਲਾ ਵੈਲੁਕੁਨੇਲ ਬਨਾਮ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਆਫ ਇੰਡੀਆ38, ਅਤੇ ਇੰਟਰਨੈਟ ਅਤੇ ਮੋਬਾਈਲ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਆਫ ਇੰਡੀਆ39 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਫਰੌਡਾਂ ਉੱਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਿਯਮਾਂ ਵਰਗੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਕ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪੱਧਰ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

51. ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਪੀਲਾਂ ਵਿੱਚ ਫਰੌਡਾਂ ਉੱਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਇੱਕ ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ., ਆਪਣੇ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਬੈਂਕਿੰਗ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੇ ਸਹੀ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਜਨਹਿਤ ਵਿੱਚ ਆਰਥਿਕ ਉਪਾਯਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਅਤੇ ਫਰੇਮ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਮੁੱਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬੈਂਕਿੰਗ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਲਈ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਅਮਲ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਉਚਿਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਦੇ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਫਰੌਡ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੈਣ ਵਾਲੇ ਨਾਗਰਿਕ ਨਤੀਜੇ ਗੰਭੀਰ ਅਤੇ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹਨ। ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਖੇਡ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਕਿ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਫਰੌਡ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਨੂੰ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫਰੌਡਾਂ ਉੱਤੇ

ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਧੀਨ ਨਿਰਧਾਰਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਅਨੁਸਾਰ।

D.3 ਕੋਈ ਵੀ ਅਨੁਮਾਨਿਤ ਬਾਹਰਵੇਂਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ audi alteram partem ਦੀ

52. ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਅਤੇ ਕਰਜ਼ਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਬੈਂਕਾਂ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਫਰਾਡਜ਼ 'ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਣਵਾਈ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਅਨੁਮਾਨਿਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਾਹਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਫਰਾਡਜ਼ 'ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਤੇ ਧੋਖਾਧੜੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਹੋਰ ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਸਾਵਧਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਆਪਰਾਧਿਕ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਧੋਖਾਧੜੀ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਤੀਜੇ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇਣ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਪਰ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸੁਣਵਾਈ ਦੇਣ ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਪ੍ਰਦਾਨਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਣਵਾਈ ਦੇਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅਨੁਮਾਨ ਦੁਆਰਾ ਬਾਹਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

53. ਫਰਾਡਜ਼ 'ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਣਵਾਈ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਕਿਸੇ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਸੁਣਵਾਈ ਦੇਣ ਦੇ ਮੌਕੇ ਦੇਣ 'ਤੇ ਚੁੱਪ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਹਿੱਤ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

54. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਤਿੰਨ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਸਵਦੇਸ਼ੀ ਕਾਟਨ ਮਿਲਜ਼ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਯੂਨੀਅਨ40$_{SUPERSCRIPT}$, ਮੁੱਦਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਉਦਯੋਗਿਕ ਉਪਕ੍ਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ audi alteram partem ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਉਦਯੋਗਾਂ (ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਨਿਯਮਨ) ਐਕਟ, 195141$_{SUPERSCRIPT}$ ਦੀ ਧਾਰਾ 18-AA(1)(a) ਅਧੀਨ ਹੈ। ਆਰ ਐਸ ਸਰਕਾਰੀਆ, ਜੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਡੀ ਏ ਦੇਸਾਈ, ਜੇ ਦੇ ਬਹੁਮਤ ਵਿੱਚ ਬੋਲਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਸਿਦਾਂਤ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੇ:

44. ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, ਆਮ ਸਿਦਾਂਤ — ਇੱਕ ਸਮਾਨ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਅਬਸੋਲਿਊਟ ਨਿਯਮ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ — ਇਹ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਇਸ ਨਿਯਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਈਰ ਸੁਣਵਾਈ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਪਰ ਇੱਕ ਪੋਸਟ-ਡਿਸੀਜ਼ਨਲ ਸੁਣਵਾਈ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਮੂਲ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਮੈਰਿਟਸ 'ਤੇ ਪੂਰੀ ਸਮੀਖਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰੀ-ਡਿਸੀਜ਼ਨਲ ਸਟੇਜ 'ਤੇ audi alteram partem ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਲਟਾ, ਜੇ ਕਾਨੂੰਨ ਜੋ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਉਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੀ-ਡਿਸੀਜ਼ਨਲ ਸੁਣਵਾਈ ਦੇਣ ਬਾਰੇ ਚੁੱਪ ਹੈ ਅਤੇ ਅਥਾਰਿਟੀ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਫੈਸਲਾ ਗੰਭੀਰ ਨਾਗਰਿਕ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਸ ਫੈਸਲੇ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਪੂਰੀ ਸਮੀਖਿਆ ਜਾਂ ਮੈਰਿਟਸ 'ਤੇ ਅਪੀਲ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰੀ-ਡਿਸੀਜ਼ਨਲ ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਇੱਕ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸੁਣਵਾਈ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਹਿਚਕਿਚਾਹਟ ਵਾਲੇ ਹੋਣਗੇ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ, ਵਿਅਵਹਾਰਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇ, ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਤਰੱਕੀ ਨੂੰ ਲੱਕੜ ਪਾਉਣਾ ਜਾਂ ਤੁਰੰਤਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਨਿਰਾਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਨਿਯਮ ਦੀ ਉਚਿਤ ਖੇਡ “ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਸਾਧਾਰਣ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਛੱਡਿਆ ਜਾਵੇ ਜਦੋਂ ਬਾਧਿਤ ਜ਼ਰੂਰਤ ਇਸ ਨੂੰ ਮੰਗਦੀ ਹੋਵੇ”। ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸ ਮੁੱਖ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ ਤੱਕ ਅਧਿਕਤਮ ਹੱਦ ਤੱਕ ਬਚਾਉਣ ਦੀ ਹਰ ਸੰਭਵ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਸਥਿਤੀਜਨਿਤ ਸੋਧਾਂ ਨਾਲ। ਪਰ, ਭਗਵਤੀ, ਜੇ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨ ਲਈ, ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਫਿਰ ਵੀ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ, ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂ ਵਾਜਬ ਮੌਕਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਸੁਣੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਣਵਾਈ ਇੱਕ ਸੱਚੀ ਸੁਣਵਾਈ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਇੱਕ ਖਾਲੀ ਜਨਤਕ ਸੰਪਰਕ ਅਭਿਆਸ।

(ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

55. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਅੱਗੇ ਵਿਚਾਰਣ ਲਈ ਮੁੱਖ ਬਿੰਦੂ ਸਵਦੇਸ਼ੀ ਕਾਟਨ ਮਿਲਜ਼ (ਉੱਪਰ) ਵਿੱਚ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਆਈਡੀਆਰ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 18-ਏ(ਏ)(1)(ਏ) ਅਧੀਨ "ਤੁਰੰਤ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ" ਦੇ ਫਰੇਜ਼ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੇ ਆਡੀ ਅਲਟਰਮ ਪਾਰਟੇਮ ਨਿਯਮ ਦੀ ਲਾਗੂਤਾ ਨੂੰ ਅਨੁਮਾਨਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਾਹਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਸਰਕਾਰੀਆ, ਨਾਇਬ

ਨਿਆਂਕਾ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ "ਤੁਰੰਤ ਕਾਰਵਾਈ" ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਸੰਦਰਭ, ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਕਾਰਣਾਂ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ, ਜਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਇਰਾਦਾ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੂਰਵ ਸੁਣਵਾਈ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਫਰੇਜ਼ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਆਡੀ ਅਲਟਰਮ ਪਾਰਟੇਮ ਨਿਯਮ ਨਾਲ ਪਾਲਣਾ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ:

“77. ਦੂਜਾ ਕਾਰਨ — ਜੋ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪਹਲੂ ਹੈ — ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ "ਤੁਰੰਤ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ "ਤੁਰੰਤ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ" ਫਰੇਜ਼ ਵਿੱਚ, ਜਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਆਡੀ ਅਲਟਰਮ ਪਾਰਟੇਮ ਨਿਯਮ ਦੀ ਪੂਰਵ ਲਾਗੂਤਾ ਨੂੰ ਜਰੂਰੀ ਅਤੇ ਸਰਬੱਤਰ ਬਾਹਰ ਕਰ ਦੇਵੇ, ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਤੁਰੰਤਤਾ ਜਾਂ ਤਾਤਪਰਤਾ ਜੋ ਤੁਰੰਤ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਇੱਕ ਸਥਿਤੀਜਨਿਤ ਤੱਥ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਸਿੱਧਾ ਸੰਬੰਧ ਉਤਪਾਦਨ ਵਿੱਚ ਗਿਰਾਵਟ ਦੇ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਅਸਰ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਹੈ। ਅਤੇ, ਅਜਿਹੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਤਾਤਪਰਤਾ, ਡਿਗਰੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵੱਧ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 18-ਏ(1)(ਏ) ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ "ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸਰ ਪਾਵੇ...ਉਤਪਾਦਨ" ਸ਼ਬਦ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਸਪੈਕਟਰਮ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਕਾਫੀ ਲਚੀਲੇ ਹਨ ਜੋ ਉਸ ਸਥਿਤੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਜਿੱਥੇ ਅਨੁਮਾਨਿਤ ਘਟਨਾ ਦੇ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਤੁਰੰਤ ਹੈ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਸਥਿਤੀ ਤੱਕ ਜਿੱਥੇ ਇਸਨੂੰ ਨੇੜੇ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਹੋਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਅਤਿ ਤਾਤਪਰਤਾ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲੇ ਜਿੱਥੇ ਧਾਰਾ 18-ਏਏ(1)(ਏ) ਅਧੀਨ ਕਾਰਵਾਈ ਉਤਪਾਦਨ ਵਿੱਚ ਗਿਰਾਵਟ ਅਤੇ ਲੋਕ ਹਿੱਤ ਨੂੰ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਨੁਕਸਾਨ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਦੇਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਦੁਰਲੱਭ ਹੋਣਗੇ। ਜਿਆਦਾਤਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਜਿੱਥੇ ਤਾਤਪਰਤਾ ਇੰਨੀ ਅਤਿ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਲਦੀ ਅਤੇ ਸੁਣਵਾਈ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਅਨੁਕੂਲ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਹੈ।”

(ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

ਸਰਕਾਰੀਆ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇੱਕ ਉਦਯੋਗ ਦਾ ਮਾਲਕ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਇੱਕ ਉਚਿਤ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਧਾਰਾ 18AA-(1)(a) ਅਧੀਨ ਲੈਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਤੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਲਕਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਹਿੱਤਾਂ 'ਤੇ ਉਲਟਾ ਅਸਰ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ।

56. ਮੰਗੀਲਾਲ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ42$_{SUPERSCRIPT}$ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਦੋ-ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤਾਂ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਕਾਨੂੰਨ ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਚੁੱਪ ਹੋਵੇ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਕਾਨੂੰਨੀ ਚੁੱਪ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਅਧਿਕਾਰਾਂ 'ਤੇ ਅਸਰ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ:

10. ਭਾਵੇਂ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਚੁੱਪ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਐਕਟ ਜਾਂ ਉਸ ਅਧੀਨ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਸ਼ਬਦ ਨਾ ਹੋਣ, ਉਹਨਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਹਿੱਤਾਂ 'ਤੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨਾਲ ਅਸਰ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਉਚਿਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਲੋੜ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਖਾਲੀ ਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਲਟ ਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਆਦੇਸ਼ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਕੋਈ ਵੀ ਫਾਰਮ ਜਾਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕਦੇ ਵੀ ਇੱਕ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ ਦੇ ਬਚਾਅ ਜਾਂ ਖੜ੍ਹ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਭਾਵੇਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸੰਬੰਧੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਹਰ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ/ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਅਤੇ ਉਚਿਤ ਖੇਡ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮੋਡੈਲਿਟੀਆਂ ਅਪਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਦੀ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਹੱਦ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇੱਕ ਪਿਆਰਾ ਸਿਦਾਂਤ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਕਾਨੂੰਨ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਬਾਰੇ ਚੁੱਪ ਹੈ, ਉਥੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਚੁੱਪ ਨੂੰ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਅਧਿਕਾਰਾਂ 'ਤੇ ਕਾਫੀ ਅਸਰ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੀ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਮਾਨਤਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਜਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮਤਲਬ ਨਾਲ ਬਾਹਰ ਨਾ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਨਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਨਿਆਂ ਦੀ ਗਲਤੀ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਹੈ। ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਰਕ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਨਿਯਮ ਕੇਵਲ ਉਹਨਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਇੱਕ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਮਾਧਿਅਮ

ਹਨ। [...]

(ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

57. ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਜੋਂ, ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਅਤੇ ਕਰਜ਼ਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਬੈਂਕਾਂ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਛੱਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਤੁਰੰਤ ਕਾਰਵਾਈ ਜਾਂ ਤਾਤਕਾਲਿਕ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਬਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ, ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਅਤੇ ਬੈਂਕਾਂ ਨੇ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ ਨਾਗ ਬਨਾਮ ਜਨਰਲ ਮੈਨੇਜਰ (ਪੀ.ਜੇ.), ਇੰਡੀਅਨ �ਇਲ ਕਾਰਪੋ. ਲਿਮਿਟੇਡ43$_{SUPERSCRIPT}$ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ ਤੁਲਸੀਰਾਮ ਪਟੇਲ44$_{SUPERSCRIPT}$ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ। ਤੁਲਸੀਰਾਮ ਪਟੇਲ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਪੂਰਵ ਨੋਟਿਸ ਅਤੇ ਸੁਣਵਾਈ ਦੇ ਮੌਕੇ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਛੱਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣਾ ਤੁਰੰਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪੈਦਾ ਕਰੇ:

101. [...] ਜਿੰਨਾ ਕਿ ਆਡੀ ਅਲਟੇਰਮ ਪਾਰਟੇਮ ਨਿਯਮ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਇੰਗਲੈਂਡ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨੋਟਿਸ ਅਤੇ ਸੁਣਵਾਈ ਦੇ ਮੌਕੇ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪੈਦਾ ਕਰਨਗੇ, ਅਜਿਹਾ ਅਧਿਕਾਰ ਛੱਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਧਿਕਾਰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵੀ ਛੱਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਕਿਸਮ, ਇਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਇਸਦੇ ਛੱਡਣ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਂਦੀ ਹੈ; ਨਾ ਹੀ ਆਡੀ ਅਲਟੇਰਮ ਪਾਰਟੇਮ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਇਸਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਲੱਖ ਵਾਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਅਸਰ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਜਿੱਥੇ ਤੁਰੰਤਤਾ ਜਾਂ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਤਾਤਕਾਲਿਕਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇ, [...]

58. ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਨੇ ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਬਾਰੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਧਾਰਾ 8.9.6 ਉੱਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਬੈਂਕ ਦੁਆਰਾ ਧੋਖਾਧੜੀ ਦੀ ਖੋਜ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਜੇ.ਐਲ.ਐਫ. ਦੁਆਰਾ ਧੋਖਾਧੜੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਤੱਕ ਪੂਰੀ ਕਵਾਇਦ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 8.9.6 ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:

"8.9.6 ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੂਰੀ ਕਵਾਇਦ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕੁੱਲ ਸਮਾਂ ਉਸ ਤਾਰੀਖ ਤੋਂ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਹੈ ਜਦੋਂ ਪਹਿਲੀ ਮੈਂਬਰ ਬੈਂਕ ਨੇ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਸੀ.ਆਰ.ਆਈ.ਐਲ.ਸੀ. ਪਲੈਟਫਾਰਮ ਉੱਤੇ ਆਰ.ਐਫ.ਏ. ਜਾਂ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤਾ ਸੀ।"

59. ਕੇ ਆਈ ਸ਼ੇਫਰਡ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ45$_{SUPERSCRIPT}$ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਦੁਆਰਾ ਖਿੱਚੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਮਲਗਮੇਸ਼ਨ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਅਧੀਨ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕ੍ਰਿਤ ਬੈਂਕਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਮਿਲਾਪ ਦੇ ਸਮੇਂ, ਕੁਝ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਬੈਂਕਾਂ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨੂੰ ਆਰੋਪਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਅਧਿਗ੍ਰਹਿਤ ਬੈਂਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਅਮਲਗਮੇਸ਼ਨ ਦੀ ਪੂਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ ਤੇ 6 ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਲੋੜੀਂਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਿੰਹਾ ਸਮਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇਣ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ:

15. [...] ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਸੋਚਦੇ ਕਿ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੰਨਣ ਦਾ ਕੋਈ ਔਚਿਤਯ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਂ ਦੇ ਫਰੇਮ ਦੇ ਕਾਰਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਲਟਾ ਅਸੀਂ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਸੀਮਿਤ ਸਮਾਂ ਇਰਾਦਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਾਹਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਯੋਜਨਾ ਅੰਤਿਮ ਰੂਪ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਮੌਕਾ ਵਿਸਥਾਰਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸਥਿਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਣਵਾਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕੇ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਵਰਗ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

60. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਵਦੇਸੀ ਕਾਟਨ ਮਿਲਜ਼ (ਸੁਪਰਾ) ਅਤੇ ਕੇ ਆਈ ਸ਼ੇਫਰਡ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇੱਕ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਤਾਤਕਾਲਿਕਤਾ ਸੰਦਰਭਿਕ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ

ਵੱਲ ਝੁਕਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਹ ਨਿਯਮਨਕ ਚੁੱਪ ਨਾਲ ਸਾਹਮਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਬਾਹਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ ਸੰਭਵ ਹੱਦਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਪੂਰਵ ਸੁਣਵਾਈ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬਾਹਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਨੂੰ ਲਿਆਉਣਾ ਪੂਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਲੱਖ ਵਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਅਸਰ ਪਾਵੇਗਾ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਬਾਰੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਧਾਰਾ 8.9.6 ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕ੍ਰਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਬਾਰੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਧੀਨ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕ੍ਰਿਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫੀ ਸਮਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਅੰਤਰਾਲ ਦੌਰਾਨ, ਬੈਂਕ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਆਡਿਟ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਬਾਰੇ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਤੀਕ੍ਰਿਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਬਾਰੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਧੀਨ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਵਿਆਪਕ ਸਮਾਂ ਫਰੇਮਾਂ ਅਤੇ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ, ਬੈਂਕਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਉਚਿਤ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਉਣਾ ਵਾਜਬ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਹਾਰਕ ਹੈ ਉਧਾਰ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਾਤੇ ਦਾ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਮੌਕਾ ਧੋਖਾਧੜੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ. ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਬੇਦਖਲੀ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤੁਲਸੀਰਾਮ ਪਟੇਲ (ਸੁਪਰਾ) ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਕ ਦੇਣਾ ਹੈ ਉਧਾਰ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਮੌਕਾ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਨਹੀਂ ਬਣੇਗਾ ਧੋਖਾਧੜੀ 'ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਤੁਰੰਤ ਕਾਰਵਾਈ।

61. ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਅਤੇ ਕਰਜਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਬੈਂਕਾਂ ਨੇ ਹੋਰ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਫਰੇਂਡਾਂ 'ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਧੀਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕਰਜਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਆਡਿਟ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਦੌਰਾਨ ਭਾਗ ਲੈਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਕਰਜਾ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਆਡਿਟ ਰਿਪੋਰਟ ਦੌਰਾਨ ਕਰਜਾ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਲਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਹ ਵੀ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਿਰਫ ਕਰਜਾ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਇਨਪੁਟਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨਾ ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਆਡਿਟ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਦੌਰਾਨ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤਾਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਕਰਜਾ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਸੁਣਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

62. ਕੇਸ਼ਵ ਮਿੱਲਜ਼ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਯੂਨੀਅਨ46$_{SUPERSCRIPT}$, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਈ.ਡੀ.ਆਰ. ਐਕਟ, 1951 ਅਧੀਨ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਟੇਕਓਵਰ ਕਰਨ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨਾਲ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਜਾਂਚ ਪੜਤਾਲ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਮੁੱਦਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਜਾਂਚ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਉਸ ਰਿਪੋਰਟ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਉਪਲਬਧ ਕਰਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਇੱਕ ਆਮ ਸਿਦਾਂਤ ਨੂੰ ਤੈਅ ਕਰਦਿਆਂ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਕੁਝ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਜਾਂਚ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਸੰਬੰਧਿਤ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਬਾਰੇ ਅਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਵ ਕਰ ਸਕਣ:

46 (1973) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 380

21. ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜਾਂਚ ਅਗੰਸੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਉਸ ਰਿਪੋਰਟ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਉਪਲਬਧ ਕਰਾਇਆ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਕੋਈ ਆਮ ਸਿਧਾਂਤ ਤੈਅ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਵੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਅਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਮਾਮਲੇ ਅਜਿਹੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਜਾਂਚ ਰਿਪੋਰਟ ਦਿੱਤੇ ਬਿਨਾਂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਪਾਰਟੀ ਉਸ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਜਾਂ ਲਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਕਾਰਵਾਈ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਵ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਲਈ, ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਾਇਆ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਨਾ ਕਰਾਇਆ ਜਾਵੇ ਇਹ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਗੁਣਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜਾਂਚ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਨਾ-ਖੁਲਾਸਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਹੈ।

(ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

63. ਸਵਦੇਸ਼ੀ ਕਾਟਨ ਮਿਲਜ਼ (ਉੱਪਰੋਕਤ) ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇੱਕ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਉਸ ਖਿਲਾਫ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕਿਉਂ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਇਸ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ:

85. ਇਹ ਦਲੀਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੀ। ਪਹਿਲਾਂ, ਇਹ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਸਬੂਤ, ਵਧੀਆ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇਹ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੰਪਨੀ ਕਰਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸਦੀਆਂ ਕੁਝ "ਇਕਾਈਆਂ" ਦੀ ਸੰਪਤੀ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਕਰਜ਼ਾਂ ਲਈ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਜੋਂ ਗਿਰਵੀ ਜਾਂ ਬੰਧਕ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੌਕਾ ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਕੰਪਨੀ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕਰਜ਼ੇਦਾਰੀ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਉਤਪਾਦਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਗਿਰਾਵਟ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਧਾਰਾ 18A-A(1)(a) ਅਧੀਨ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਦੂਜਾ, ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀਆਂ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਨਿਯਮ ਦੀ ਜੋ ਲੋੜ ਸੀ, ਉਹ ਸਿਰਫ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਖਿਲਾਫ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਟੇਕਓਵਰ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

(ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

64. ਆਡੀ ਅਲਟੇਰਮ ਪਾਰਟੇਮ ਦੇ ਕਈ ਪਹਲੂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਖਿਲਾਫ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਨੋਟਿਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇਣਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਤੁਲਸੀਰਾਮ ਪਟੇਲ (ਉੱਪਰੋਕਤ) ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਡੀ ਅਲਟੇਰਮ ਪਾਰਟੇਮ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ:

96. ਜਿਸ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਨਿਯਮ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਪੀਲਾਂ ਅਤੇ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਚਿੰਤਤ ਹਾਂ, ਨਾਮਤ: ਔਡੀ ਅਲਟੇਰਮ ਪਾਰਟੇਮ ਨਿਯਮ, ਇਸ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸੀਮਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਅਰਥ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਆਦੇਸ਼ ਉਸ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਲਈ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਦੋਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਇਲਜ਼ਾਮਾਂ ਬਾਰੇ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਜਾਣਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਵੇ ਕਿ ਮੌਖਿਕ ਜਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਸਬੂਤ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਾਮਲਾ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਹ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਵਰਤਣ ਲਈ, ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰਾਸ-ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਵੇ, ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਬਚਾਅ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਸਬੂਤ, ਮੌਖਿਕ ਜਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ, ਨੂੰ ਅਗਾਊਂ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਵੇ। ਇੱਕ ਉਚਿਤ ਸੁਣਵਾਈ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਨਿਆਇਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਣਾ ਪਵੇਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਰਨਾਂ ਦੀ ਨਿਆਇਕ ਅਦਾਲਤੀ ਸੁਣਵਾਈ ਵਿੱਚ ਕਈ ਤਕਨੀਕੀ ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਸਬੂਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਔਡੀ ਅਲਟੇਰਮ ਪਾਰਟੇਮ ਨਿਯਮ ਦੀ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਰਧ-ਨਿਆਇਕ ਜਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਜਾਂਚ ਲਈ ਅਣਜ਼ਰੂਰੀ ਅਤੇ ਲੋੜੀਂਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। [...]

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

65. ਇਸ ਲਈ, ਔਡੀ ਅਲਟੇਰਮ ਪਾਰਟੇਮ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਖਿਲਾਫ ਸਬੂਤ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਉਸ ਨੂੰ: (i) ਖਿਲਾਫ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ; (ii) ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਬਾਰੇ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਅਤੇ (iii) ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਵ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਲਈ, ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਆਡਿਟ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਦੌਰਾਨ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਦੀ ਸਿਰਫ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਨਾਲ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਕਿਸੇ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕ੍ਰਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਜ਼ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਬੈਂਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਉੱਤੇ ਮਨ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਰਜ਼ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਬੈਂਕ, ਇਕੱਲੇ ਜਾਂ ਜੇ.ਐਲ.ਐਫ. ਰਾਹੀਂ, ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਨੇ ਕਰਜ਼ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਨਿਰਧਾਰਣ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਕਰਜ਼ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਬੈਂਕ ਉਚਿਤ ਉਪਾਯ ਮੰਗ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਲਈ, ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਆਡਿਟ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਖੋਜਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਅਤੇ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਫਰੌਡਸ ਉੱਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਧੀਨ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕ□ਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਵ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ।

D.4 ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ

66. ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਨੇ ਤਰਕ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਅਣਗਾਈਡੇਡ ਅਤੇ ਅਣਮਰਿਯਾਦਾ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇਣ ਲਈ ਮਨਮਾਨੀ ਅਤੇ ਅਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਸਬਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ, ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਅਤੇ ਕਰਜ਼ਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਬੈਂਕਾਂ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਕਲਾਥ ਮਿਲਜ਼ & ਜਨਰਲ ਮਿਲਜ਼ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ47$_{SUPERSCRIPT}$ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਉੱਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਮਨਮਾਨੀ ਨਹੀਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਚਿਤ ਸੰਬੰਧ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਤਰਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸਮਝ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਸਪੱਸ਼ਟ ਵਿਕ□ਤੀ, ਮਨਮਾਨੀ ਜਾਂ ਮਾਲਾ ਫਾਈਡਸ ਨਾ ਹੋਵੇ।

67. ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੂੰ ਬੈਂਕਿੰਗ ਸਿਸਟਮ ਦੀ ਸਿਹਤ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਸਾਰੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੇ ਬੈਂਕਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਰਜ਼ ਸਮਝੌਤਿਆਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਏਜੰਸੀਆਂ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਉਚਿਤ ਉਪਾਯ ਮੰਗ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸੰਸਥਾਗਤ ਵਿੱਤ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਵੰਚਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪਰ, ਕੋਈ ਵੀ ਨੀਤੀ ਫੈਸਲਾ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਲਈ ਗੰਭੀਰ ਨਾਗਰਿਕ ਪਰਿਣਾਮਾਂ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਨਮਾਨੀ ਹੋਣ ਲਈ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਯੋਗ ਹੋਵੇਗਾ ਜੇਕਰ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੌਰਾਨ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ।

68. ਈ ਪੀ ਰੋਇਆਪਾ ਬਨਾਮ ਤਮਿਲ ਨਾਡੂ ਰਾਜ48$_{SUPERSCRIPT}$, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮਨਮਾਨੀ ਰਾਜ ਕਾਰਵਾਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ। ਫਿਰ, ਮਨੇਕਾ ਗਾਂਧੀ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੁਬਾਰਾ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 14 ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਮਨਮਾਨੀ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ।ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਅਨੁਚਛੇਦ 14 ਅਧੀਨ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਖਾਮੀਆਂ ਲਈ ਚਾਰ ਆਧਾਰਾਂ ਉੱਤੇ ਪਰਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ: (i) ਅਣਉਚਿਤਤਾ ਜਾਂ ਤਰਕਹੀਣਤਾ; (ii) ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀਤਾ; (iii) ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਗਤ ਅਣੁਚਿਤਤਾ;49$_{SUPERSCRIPT}$ ਅਤੇ (iv) ਅਨੁਪਾਤਿਕਤਾ। ਪਰ, ਅਜਿਹੀ ਨਿਆਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਖਾਮੀ ਨੂੰ ਪਛਾਣਣ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਹੈ, ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਚੋਣ ਦੀ ਸਹੀਅਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ।50$_{SUPERSCRIPT}$

69. ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਲਈ ਉਹ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਨਿਆਂਪੂਰਨ, ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਵਾਜਬ ਹੋਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਵਿਆਪਕ ਵਰਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਗਠਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਨੁਚਛੇਦ 14 ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਗਤ ਉਚਿਤਤਾ ਦਾ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਪਹਿਲੂ ਹੈ। ਔਡੀ ਅਲਟੇਰਮ ਪਾਰਟੇਮ ਦੇ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਅਨੁਚਛੇਦ 14 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਗਾਰੰਟੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਤੁਲਸੀਰਾਮ ਪਟੇਲ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਅਨੁਚਛੇਦ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਰਾਜ ਕਾਰਵਾਈ ਅਨੁਚਛੇਦ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ:

“95. ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਛਾਣੇ ਜਾਣ ਲੱਗੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਅਨੁਚਛੇਦ 14 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਗਾਰੰਟੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਅਤੇ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਵਿਆਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਅਨੁਚਛੇਦ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ। ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, ਤਰਕ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੱਲਦਾ ਹੈ: ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਨਿਯਮ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਾਲ ਮਨਮਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਭੇਦਭਾਵ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ; ਜਿੱਥੇ ਭੇਦਭਾਵ ਰਾਜ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ, ਇਹ ਅਨੁਚਛੇਦ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ: ਇਸ ਲਈ, ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਰਾਜ ਕਾਰਵਾਈ ਦੁਆਰਾ

ਅਨੁਚਛੇਦ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਨੁਚਛੇਦ 14 ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤਾਂ ਦਾ ਇਕੱਲਾ ਭੰਡਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੋ ਕੁਝ ਇਹ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਗਾਰੰਟੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਰਾਜ ਕਾਰਵਾਈ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਲੰਘਣ ਕਰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤ ਨਾ ਸਿਰਫ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਰਾਜ ਕਾਰਵਾਈ ਉੱਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ, ਅਧਿਕਾਰ ਜਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹ, ਜੋ ਅਨੁਚਛੇਦ 12 ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਢੰਗ ਨਾਲ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।"

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

70. ਛਾਉਣੀ ਬੋਰਡ ਬਨਾਮ ਤਾਰਾਮਣੀ ਦੇਵੀ51$_{SUPERSCRIPT}$ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਦੋ-ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਐਡੀ ਅਲਟੇਰਮ ਪਾਰਟੇਮ ਦਾ ਨਿਯਮ ਅਨੁਚਛੇਦ 14 ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਦਿੱਲੀ ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਡੀ.ਟੀ.ਸੀ. ਮਜ਼ਦੂਰ ਕਾਂਗਰਸ52$_{SUPERSCRIPT}$ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਐਡੀ ਅਲਟੇਰਮ ਪਾਰਟੇਮ ਦਾ ਨਿਯਮ ਅਨੁਚਛੇਦ 14 ਵਿੱਚ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਕਾਰਵਾਈ ਜੋ ਐਡੀ ਅਲਟੇਰਮ ਪਾਰਟੇਮ ਦੇ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਉਲੰਘਣ ਕਰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਮਨਮਾਨੀ ਅਤੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ।

71. ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਜੋ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨਾਗਰਿਕ ਪਰਿਣਾਮਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤਾਂ ਨਾਲ ਸੁਸੰਗਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਨਿਆਂ ਅਨੁਚਛੇਦ 14 ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ। ਜਿੱਥੇ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇ, ਐਡੀ ਅਲਟੇਰਮ ਪਾਰਟੇਮ ਦੇ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵਿਧਾਨਿਕ ਨਿਯਮ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਅਨੁਚਛੇਦ 14 ਅਧੀਨ ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਮਨਮਾਨੀਤਾ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤਾਂ ਨਾਲ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋ ਸਕੇ। ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਉੱਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਨੂੰ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਦੇ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕ੍ਰਿਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇਣ ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਪ੍ਰਦਾਨਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਐਡੀ ਅਲਟੇਰਮ ਪਾਰਟੇਮ ਨੂੰ ਫਿਰ ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਉੱਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

72. ਓਲਗਾ ਟੈਲਿਸ ਬਨਾਮ ਬੰਬਈ ਨਗਰ ਨਿਗਮ53$_{SUPERSCRIPT}$,ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਬੰਬਈ ਨਗਰ ਨਿਗਮ ਐਕਟ, 1888 ਦੀ ਧਾਰਾ 314 ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੇ ਨਗਰ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਨੋਟਿਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੜਕ 'ਤੇ ਲਗਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਸਤੂ, ਢਾਂਚੇ ਜਾਂ ਫਿਕਸਚਰ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ। ਮੁੱਖ ਨਿਆਂਕਾ ਵਾਈਵੀ ਚੰਦਰਚੂੜ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦਿਆਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਉਚਿਤ ਅਤੇ ਤਰਕਸੰਗਤ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ:

44. […] ਜੋ ਕੁਝ ਧਾਰਾ 314 ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਬਿਨਾਂ ਨੋਟਿਸ ਦੇ, ਕਬਜ਼ੇ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ, ਬਿਨਾਂ ਨੋਟਿਸ ਦੇ, ਕਬਜ਼ੇ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣਾ ਹੀ ਹੈ। ਇਸਨੂੰ ਵੱਖਰੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦਿਆਂ, ਧਾਰਾ 314 ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਕਬਜ਼ੇ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਨਾਲ ਜਾਂ ਬਿਨਾਂ ਨੋਟਿਸ ਦੇ ਹਟਾਉਣ ਦਾ ਵਿਕਲਪ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਕਲਪ ਇੱਕ ਉਚਿਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੰਡੇਟ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਹੋ ਸਕੇ ਕਿ ਕਿਸੇ ਜਨਤਕ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਉਚਿਤ ਅਤੇ ਤਰਕਸੰਗਤ ਹੋਵੇ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਝੁਕਾਵ ਰੱਖਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਬਣਾਏ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 314 ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਨਾ ਕਿ ਕਬਜ਼ੇ ਦੇ ਹਟਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ, ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਅਵੈਧ ਬਣਾ ਦੇਵੇਗਾ।

(ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

73. ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਬਨਾਮ ਕਰਨਲ ਜੇ. ਐਨ. ਸਿੰਘਾ54, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਦੋ-ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਰੂਪ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ:

8. [...] ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਰੂਪ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਐਸਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮਾਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਜੇਕਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਾਂ ਸਾਰੇ ਸਿਦਾਂਤਾਂ ਦੀ ਲਾਗੂਤਾ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਚਿੰਤਤ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਿਦਾਂਤ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ, ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਕਿਸਮ, ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਉਸ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

(ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

74. ਸੀ ਬੀ ਗੌਤਮ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ55$_{SUPERSCRIPT}$ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਅੱਗੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਇੱਕ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਖਰੀਦਦਾਰ ਅਤੇ ਵਿਕਰੇਤਾ ਨੂੰ ਇਨਕਮ ਟੈਕਸ ਐਕਟ, 1961 ਦੇ ਅਧਿਆਇ XX-C ਦੀ ਧਾਰਾ 269-UD(1) ਅਧੀਨ ਜਬਰੀ ਖਰੀਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਕਾਰਨ ਦੱਸੋ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਮੁੱਖ ਨਿਆਂਕਾ ਐਮ ਐਚ ਕਾਨੀਆ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਲਈ ਬੋਲਦਿਆਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਦੇ ਮੌਕੇ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਗੰਭੀਰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ। ਸੀ ਬੀ ਗੌਤਮ (ਉਪਰੋਕਤ) ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਧਿਆਇ XX-C ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਮਨਮਾਨੀਪਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਤੋਂ ਬਚ ਸਕਣ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ:

30. [...] ਮੁੜ, ਅਧਿਆਇ XX-C ਵਿੱਚ ਕਾਰਨ ਦੱਸੋ ਨੋਟਿਸ ਜਾਂ ਕਾਰਨ ਦਿਖਾਉਣ ਦਾ ਉਚਿਤ ਮੌਕਾ ਦੇਣ ਦੀ ਬਾਰ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅਧਿਆਇ XX-C ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਵੇ। ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਉਚਿਤ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਵਿਅਵਹਾਰਿਕ ਲੋੜ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਲਈ, ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 269-UD ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਉਚਿਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਖਰੀਦ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਲਈ ਕਾਰਨ ਦਿਖਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਅਧਿਆਇ XX-C ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 269-UD ਜਾਂ ਉਸ ਅਧਿਆਇ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਅਜਿਹੇ ਮੌਕੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਨੂੰ ਨਕਾਰਦਾ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜੇਕਰ ਅਜਿਹੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਉਸ ਅਧਿਆਇ ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਉਹ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਅਨੁਚਿੱਤ 14 ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਗੰਭੀਰ ਚੁਣੌਤੀ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਧਾਰਾ 269-UD ਅਧੀਨ ਖਰੀਦ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ — ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਤ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕਰਨਾ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦਾ ਵਿਕਲਪ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਅਜਿਹੇ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਚਿਤ ਮੌਕੇ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦਾ ਹੈ।

(ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

75. ਸਹਾਰਾ ਇੰਡੀਆ (ਫਰਮ), ਲਖਨਊ ਬਨਾਮ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਆਫ ਇਨਕਮ ਟੈਕਸ, ਸੈਂਟਰਲ-56, ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਦੋ-ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਇਨਕਮ ਟੈਕਸ ਐਕਟ, 1961 ਦੀ ਧਾਰਾ 142(2-ਏ) ਅਧੀਨ ਖਾਸ ਆਡਿਟ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰਦਾਤਾ ਨੂੰ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਚੂੰਕਿ ਇਨਕਮ ਟੈਕਸ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 142(2-ਏ) ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾਤਾ ਲਈ ਗੰਭੀਰ ਨਾਗਰਿਕ ਪਰਿਣਾਮਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

76. ਕੇਸਰ ਐਂਟਰਪ੍ਰਾਈਜ਼ਿਜ਼ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ57$_{SUPERSCRIPT}$ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਐਕਸਾਈਜ਼ ਮੈਨੂਅਲ ਦੇ ਨਿਯਮ 633(7) ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਨਾਲ ਨਿਪਟਾਇਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਬਾਂਡ ਦੀਆਂ

ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਉਲੰਘਣ ਲਈ ਜੁਰਮਾਨਾ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸ਼ੋ-ਕਾਰਨ ਨੋਟਿਸ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਡੀ ਕੇ ਜੈਨ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ ਨੇ ਦੋ-ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਬੋਲਦਿਆਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇੱਕ ਸ਼ੋ-ਕਾਰਨ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਯਮ 633(7) ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਆਦੇਸ਼ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸ਼ੋ ਕਾਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਤਾਂ ਇਹ ਨਿਯਮ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਲਈ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਯੋਗ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮੁਸ਼ਾਹਦਾ ਕੀਤਾ:

30. ਪੈਰਾ 16 ਵਿੱਚ ਫਰੇਮ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਲਾਗੂਤਾ ਸੰਬੰਧੀ ਪਹਿਲਾਂ ਨੋਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਕਸੌਟੀ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਿਆਂ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਹਾਂ ਕਿ ਐਕਸਾਈਜ਼ ਮੈਨੂਅਲ ਦੇ ਉਪ-ਨਿਯਮ (7) ਅਧੀਨ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਕੁਦਰਤ, ਦਾਇਰਾ ਅਤੇ ਪਰਿਣਾਮਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆਂ, ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਸ਼ੋ-ਕਾਰਨ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਨਿਯਮ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਆਦੇਸ਼ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਨਿਯਮ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇਣ ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਵਿਵਸਥਾ ਨਾ ਰੱਖਦਾ ਹੋਵੇ।

32. ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਲਈ, ਜੇਕਰ ਇੱਕ ਮੌਕੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਾਰਨ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਉਕਤ ਨਿਯਮ, ਇੱਕ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਹੈ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਜੋਂ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੋਵੇਗਾ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਅਧੀਨ ਸਮਰੱਥ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਵਸਥਾ ਆਪਹੁਦਰੀ ਹੈ।

(ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

77. ਪਿਛਲੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਦੇ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਰਨਾ, ਜੋ ਕਿ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਉੱਤੇ ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ, ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਲਈ ਗੰਭੀਰ ਨਾਗਰਿਕ ਪਰਿਣਾਮ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਚੂੰਕਿ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਉੱਤੇ ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਨੂੰ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇਣ ਦੀ ਸਪਸ਼ਟ ਪ੍ਰਦਾਨਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮਨਮਾਨੀਪਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਆਡੀ ਅਲਟਰਮ ਪਾਰਟੇਮ ਦੇ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਪਵੇਗਾ।

78. ਸਮਾਪਤੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਅਸੀਂ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਦਲੀਲ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਤਰਕਸੰਗਤ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਉੱਤੇ ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਨੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਉੱਤੇ ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਉੱਤੇ ਵੀ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ। ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਨੇ ਜਾਹ ਡਿਵੈਲਪਰਜ਼ (ਸੁਪਰਾ) ਉੱਤੇ ਵੀ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਮੀਖਿਆ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਫੈਸਲਾ ਜੋ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਨੂੰ 'ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਚੁੱਕਣ ਤੋਂ ਬਚਣ ਵਾਲਾ' ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਇੱਕ ਤਰਕਸੰਗਤ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਅਸੀਂ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਦੀ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ: (i) ਇੱਕ ਤਰਕਸੰਗਤ ਆਦੇਸ਼ ਇੱਕ ਪੀੜਤ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਇਹ ਦਿਖਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਾਰਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਪੀੜਤ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਵਿਪਰੀਤ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ, ਬਾਹਰਲੇ ਜਾਂ ਵਿਕ□ਤ ਹਨ; ਅਤੇ (ii) ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਇੱਕ ਚੈੱਕ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸੱਤਾ ਦੇ ਮਨਮਾਨੇ ਵਰਤਾਰੇ ਉੱਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਸਮਾਨ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਕਾਰਨ ਸੰਖੇਪ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਿਆਂਪੂਰਣਤਾ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਮਨ ਦੀ ਉਚਿਤ ਲਾਗੂਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ

79. ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਧਿਆਨ 'ਚ ਰੱਖਦਿਆਂ, ਅਸੀਂ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਔਡੀ ਅਲਟੇਰਮ ਪਾਰਟੇਮ ਦਾ ਨਿਯਮ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਧਾਰਾਵਾਂ 8.9.4 ਅਤੇ 8.9.5 'ਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਰੂਪ, ਕਰਜ਼ਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਆਡਿਟ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕ੍ਰਿਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਉਚਿਤ ਮੌਕਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਆਪਣੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਜਮਾ ਕਰਾ ਸਕੇ। ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣ

ਵਾਲੇ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਗਏ ਐਤਰਾਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਇੱਕ ਤਰਕਸੰਗਤ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ 'ਤੇ, ਇਹ ਬੇਸ਼ੱਕ ਹੈ ਕਿ ਕਰਜ਼ਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਬੈਂਕਾਂ ਨੇ ਖਾਤਿਆਂ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕ□ਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਲਈ, ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕ੍ਰਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਚੁਣਾਉਤੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਫੈਸਲਾ ਔਡੀ ਅਲਟੇਰਮ ਪਾਰਟੇਮ ਦੇ ਨਿਯਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਾ ਕਰਨ ਕਾਰਨ ਵਿਕ□ਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਬੈਚ ਦੀਆਂ ਅਪੀਲਾਂ 'ਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਖਿਲਾਫ ਕਰਜ਼ਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਬੈਂਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤੁਰੰਤ ਕਾਰਵਾਈ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਇੱਕ ਅਸਥਾਈ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਉਪਰੋਕਤ ਤਰਕ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਅਸੀਂ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਰਜ਼ਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਬੈਂਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਖਾਤਿਆਂ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕ੍ਰਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ। ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਵੇਂ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹੋਵੇਗੀ।

80. ਅਖੀਰ 'ਚ, ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਤਰਕ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ 'ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਸਪਸ਼ਟ ਮਨਮਾਨੀਪਨ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਤੀਜੇ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹੀ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ, ਜੋ ਕਿ ਗੰਭੀਰ ਨਾਗਰਿਕ ਪਰਿਣਾਮਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ 'ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਧਾਰਾ 8.12.5 ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਤੀਜੇ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਦੇ ਬਾਰੇ 'ਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਬੈਂਕਾਂ ਦੀ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਇਸ ਤਰਕ ਨੂੰ ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਚਲਦਿਆਂ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਕਿ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਤੀਜੇ ਪਾਰਟੀ ਵੱਖਰੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ: (i) ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਧੋਖਾਧੜੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਅਪਰਾਧੀ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਤੀਜੇ ਪਾਰਟੀ ਸਿਰਫ ਸਹਾਇਕ ਹਨ; ਅਤੇ (ii) ਇਹ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਹੀ ਹਨ ਜੋ ਧਾਰਾਵਾਂ 8.12.1 ਅਤੇ 8.12.2 ਅਧੀਨ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਗੰਭੀਰ ਨਾਗਰਿਕ ਪਰਿਣਾਮਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਤੀਜੇ ਪਾਰਟੀ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਭਾਰਤੀ ਬੈਂਕਾਂ ਦੀ ਸੰਸਥਾ ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅਜਿਹੇ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੀ ਸਾਵਧਾਨੀ ਸੂਚੀ ਬਣਾਈ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਪਿਛਲੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫਾਂ 'ਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਚਰਚਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਸਾਡੇ ਨਤੀਜਿਆਂ 'ਤੇ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ।

ਈ. ਨਿਸਕਰਸ਼

81. ਨਿਸਕਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

i. ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਦਰਜ ਕਰਨ ਅਤੇ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ;

ii. ਕਿਸੇ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕਰਣ ਕਰਨਾ ਨਾ ਸਿਰਫ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਨਤੀਜਾ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਖਿਲਾਫ ਹੋਰ ਦੰਡਾਤਮਕ ਅਤੇ ਸਿਵਲ ਨਤੀਜੇ ਵੀ ਹਨ;

iii. ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕਲੋਜ਼ 8.12.1 ਅਧੀਨ ਸੰਸਥਾਗਤ ਵਿੱਤ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵਾਰਜਿਤ ਕਰਨਾ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਲਈ ਗੰਭੀਰ ਸਿਵਲ ਨਤੀਜੇ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦਾ ਹੈ;

iv. ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕਲੋਜ਼ 8.12.1 ਅਧੀਨ ਅਜਿਹੀ ਵਾਰਜਿਤੀ ਬੈਂਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਅਤੇ ਕਰਜ਼ ਲਈ ਅਯੋਗ ਸਮਝਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਲੈਕਲਿਸਟਿੰਗ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਲਗਾਤਾਰ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਬਲੈਕਲਿਸਟ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ;

v. ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਧੀਨ ਆਡੀ ਅਲਟਰਮ ਪਾਰਟੇਮ ਦੀ ਲਾਗੂਤਾ ਨੂੰ ਅਨੁਮਾਨਿਤ ਤੌਰ ਤੇ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਧੀਨ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸਮਾਂ ਫਰੇਮ ਅਤੇ ਅਪਨਾਇਆ ਗਿਆ ਤਰੀਕਾ ਦੇ ਸੁਭਾਵ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਬੈਂਕਾਂ ਲਈ ਆਪਣੇ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕਰਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇਣਾ ਵਾਜਬ ਹੈ;

vi. ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਆਡਿਟ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਨਿਸਕਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਅਤੇ ਬੈਂਕਾਂ/ ਜੇ.ਐਲ.ਐਫ. ਵੱਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਇੱਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖਾਤਾ ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਧੀਨ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕਰਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਦੇ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕਰਣ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਇੱਕ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ

vii. ਚੂੰਕਿ ਧੋਖਾਧੜੀਆਂ ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕਰਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇਣ ਦੀ ਸਪਸ਼ਟ ਪ੍ਰਦਾਨਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਆਡੀ ਅਲਟਰਮ ਪਾਰਟੇਮ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨਾ ਪਵੇਗਾ ਤਾਂ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਨਮਾਨੀਪਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਤੋਂ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।

82. ਨਤੀਜਤਨ, ਤੇਲੰਗਾਨਾ ਦੀ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਜੋ ਕਿ 10 ਦਸੰਬਰ 2020 ਨੂੰ ਆਇਆ ਸੀ, ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਤੇਲੰਗਾਨਾ ਦੀ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੇ 22 ਦਸੰਬਰ 2021 ਅਤੇ 31 ਦਸੰਬਰ 2021 ਦੇ ਫੈਸਲੇ, ਅਤੇ ਗੁਜਰਾਤ ਦੀ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦਾ 23 ਦਸੰਬਰ 2021 ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਇਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਿਵਲ ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਨਿਪਟਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸੀ) ਨੰਬਰ 138 ਦੇ 2022 ਨੂੰ ਵੀ ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਪਟਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਖਰਚੇ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

83. ਲੰਬਿਤ ਅਰਜ਼ੀ(ਆਂ), ਜੇ ਕੋਈ ਹਨ, ਨੂੰ ਵੀ ਨਿਪਟਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਅੰਕਿਤ ਜ੍ਵਾਨ ਅਪੀਲਾਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।(ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ : ਮਹੇਂਦਰ ਯਾਦਵ, ਐਲਸੀਆਰਏ)

ਡਿਸਕਲੇਮਰ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

Vasu Gupta
Advocate